

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Pedagogická fakulta

**MOTIVACE K TVORBĚ GRAFFITI A POHLED
SPOLEČNOSTI NA TUTO PROBLEMATIKU**

Bakalářská práce

Autor: Bc. Michaela Hrabánková

Vedoucí práce: PhDr. Marta Franclová

27.4.2011

Anotace

Motivace k tvorbě graffiti a pohled společnosti na tuto problematiku

V teoretické části je nejprve uveden termín subkultura, její definice a vymezení pojmu graffiti. Následuje definice subkultury a vymezení pojmu graffiti. Věnuji se jak současnému, tak historickému vývoji v Čechách i ve světě. Vysvětluji specifické výrazy pro danou subkulturu. Dále se zabývám motivací, tvořivostí a vandalismem. V neposlední řadě věnuji pozornost jednání sprejerů v rámci právního pořádku České republiky.

Cílem výzkumné části je zjistit, jaké jsou hlavní nejsilnější důvody pro tvorbu graffiti a jaký názor má na tvoření sprejerů naše společnost.

.Pro realizaci výzkumné části práce jsem zvolila kvalitativní typ výzkumu, metodu dotazování, techniku polořízených rozhovorů. Výzkum probíhal v Českých Budějovicích v období od ledna do března 2011. Pro výběr respondentů jsem zvolila metodu snowball sampling (nabalování).

Celkem jsem oslovila jedenáct respondentů, z toho výzkumu se nakonec bylo ochotno zúčastnit sedm z nich. Výzkumný soubor č. 1 tvořili sprejeři ve věku od osmnácti do třiatřiceti let. Jednalo se o kvalitativní rozhovory v minimální délce jeden a půl hodiny. Doplnkový soubor č. 2 tvořilo sedmdesát respondentů ve věku šestnáct až pětapadesát let. Respondenti v tomto souboru byli požádáni o vyplnění krátkého dotazníku. Všichni respondenti bydlí v Českých Budějovicích nebo v jeho blízkém okolí.

Výsledky výzkumu ukázaly, že sprejery ke své činnosti nejvíce motivují tyto důvody: osobní zájem o výtvarné umění a činnost s ním spojenou, vyjádření svých vnitřních pocitů, možnost šokovat, získat uznání, realizovat své fantazie, svobodně se projevovat a v neposlední řadě je to adrenalin a dobrodružství, které doprovází především nelegální tvorbu graffiti.

Uvedenou bakalářskou práci je možno využít v institucích, které pracují se subkulturami a rizikovou mládeží. Využití může najít i v otázce prevence. Především je tato práce věnována všem, kteří chtějí pochopit a porozumět činnosti, jednání a vyjádření sprejerů.

Abstract

Motivation to graffiti Creation and view of Society of these Problems

In the theoretical part of the work there is given the term motivation besides I devote my attention to performance on the basis of Maslow's need hierarchy. Then there is a definition of subculture and specification of the term graffiti. I work on the contemporary as well as historical development in Bohemia and in the world. I explain specific expressions for the given subculture and, last but not least, I pay attention to behaviour of sprayers within the framework of the low order of the Czech Republic.

The target of the research work is to find out what are the essential and strongest reasons for graffiti creations and what opinion of sprayers performance our society has.

For realisation of the research work I took a quality type of research , i.e. a method of inquiry and a technique of halfdirected interviews. The research has held in České Budějovice in the period from January to March 2011. I chose the method of snowball sampling for choosing or respondents.

I asked eleven respondents from whom seven ones were willing to participate in the research. The sprayers aged from eighteen to thirty-three formed a research group No 1. There were realized interviews each of which lasted at least one and half hour. Next seventy respondents in the ages of sixteen to fifty-five years formed another supplementary group No 2. These were asked to fill in a short questionnaire. All the respondents live in České Budějovice or in its near surroundings.

The results of the research showed that following reasons motivate the sprayers to their activity: their personal interest in arts and any activity joined with them, expressing their emotions, a possibility of shocking obtaining respect , to realize their imagination, to express them selves freely and lastly it is adrenalin and adventure that follow especially illegal graffiti creation.

The introduced bachelor work can be used in institutions working with subcultures and problematic youth. I can be used in question of prevention, as well. This work is especially devoted to those who want to understand the activity and expressing of sprayers.

Prohlášení:

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské, a to v nezkrácené podobě fakultou elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích dne 27.4.2011

.....
Bc. Michaela Hrabánková

Poděkování:

Děkuji tímto vedoucí mé bakalářské práce paní PhDr. Martě Franclové za odborné vedení práce a ochotu a čas, který mi věnovala. Také děkuji respondentům, se kterými jsem vedla rozhovory, za jejich otevřenost a ochotu spolupracovat. Dále bych chtěla poděkovat svému příteli a rodině, která mě při studiu na této škole podporovala.

Obsah

Úvod.....	7
1. Subkultura.....	8
1.1 Definice subkultury.....	8
1.2 Charakter subkultur.....	8
2. Graffiti.....	10
2.1 Graffiti subkultura.....	10
2.2 Komunikace v graffiti subkultuře.....	11
2.3 Slangové výrazy pro graffiti subkulturu.....	12
2.4 Graffiti vývoj ve světě.....	12
2.5 Graffiti subkultura v České republice.....	13
3. Motivace ke graffiti tvorbě.....	15
3.1 Motivace.....	15
3.1.1 Vnější a vnitřní zdroje motivace lidského chování.....	15
3.1.2 Maslowova hierarchie potřeb.....	17
3.1.4 Potřeba úcty.....	18
3.1.5 Potřeba prestiže.....	19
3.1.6 Potřeba lásky a náležití.....	19
3.2 Sebeprosazování se ve skupinovém a společenském životě.....	19
4. Tvořivost.....	22
4.1 Tvořivá osobnost.....	22
4.2 Účinky motivace na tvořivost.....	24
5. Vandalismus.....	25
6. Problematika ilegální činnosti graffiti tvorby.....	26
6.1 Povolená a nepovolená místa k tvorbě graffiti.....	26
6.2 Tresty za nelegální činnost graffiti.....	26
6.3 Prevence nelegální činnosti graffiti.....	27
7. Metodologie.....	29
7.1 Cíle a hypotézy.....	29
7.2 Metodika výzkumu.....	29
7.3 Charakteristika výzkumného souboru.....	30
8. Výsledky.....	31
8.1 Shrnutí výsledků.....	50
8.2 Výsledky doplňkového výzkumu.....	51
Závěr.....	53
Použité zdroje.....	54
Klíčová slova.....	56
Přílohy.....	57

Úvod

Graffiti bezesporu patří mezi neobjasněné fenomény dnešní doby a v průběhu dvou desetiletí se stalo pevnou součástí českých měst. Po roce 1989 se k nám ze zahraničí dostávaly informace a obrázky s graffiti tematikou, které inspirovaly a daly podnět nově vzniklým graffiti subkulturám i u nás. Generací sprejerů už se za tuto dobu stihlo vyměnit několik, jisté je ale to, že od svého počátku (2.pol 90.let) prošla mnoha změnami a dále se vyvíjí.

Kontroverzní vyjádření spojené se zanecháním odkazu ve veřejném prostoru je spojeno s rozporuplným hodnocením společnosti. Reakce a emoce vyvolané z podnětu „podpisu“ tvůrce jsou zdrojem nových bezpečnostních i legislativních změn. Graffiti subkultura svou aktivitou stále více přetváří ulice měst. Fixem či sprejem vytvořená „díla“ na nemovitostech, mostech i dopravních prostředcích jsou jednou z příčin nárůstu počtu bezpečnostních kamer v centru města. Firmy nabízejí speciální nátěry na snadné odstranění „výtvorů“ a snad jako jediná subkultura má i svou speciální legislativní úpravu, která zajišťuje přísnější tresty. Navzdory všem těmto represivním opatřením je tu stále mnoho nových tvůrců graffiti, kteří i za cenu velkých postihů chtějí dosáhnout uznání a respektu ve skupině. Prostřednictvím graffiti zde zanechávají odkaz a nezajímá je, jak bude interpretován veřejností. Pro ně samotné má mnohem podstatnější roli forma díla než jeho obsah.

I přesto, že subkultura zanechává stopy v poměrně velkém měřítku, je stále její podstata veřejnosti skryta. O původcích graffiti netuší nic většina lidí a mnozí z nich přes odmítavý postoj ani nikdy nepřemýšleli o smyslu jednotlivých výtvorů. Z části se o to zasloužili i sami členové graffiti subkultury, kteří nejeví zájem o komunikaci s veřejností. Smyslem této práce je proto přiblížit společnosti smýšlení těchto tvůrců, poodkrýt tajemství motivace a odpovědět tak na otázku: proč?

V mé práci jsem se pokusila pochopit a odhalit jednání tvůrců graffiti a nalézt odpovědi na otázky motivace k tak riskantní zálibě jako je vyjádření se malbou na nepovolených plochách.

1. Subkultura

1.1 Definice subkultury

Přesná definice pojmu subkultura dosud nebyla přesně vytvořena. Pojem se začal užívat ve 40. letech v několika významech především ve společenských vědách.

Podle Jana Jandourka je subkultura „kultura nějaké dílčí skupiny, která je odlišná od skupiny většinové, která může být vnímána jako kultura oficiální. Dílčí kultura může vzniknout například v nějaké věkové skupině. Ke známým subkulturám mládeže patří po desetiletí beatnici, hippies, punkeři, anarchisté a v poslední době pak sprejeři.“(10)

T.H.Holmes stručně definuje subkulturu jako skupinu, která je součástí širší kultury, ale má své odlišné hodnoty, normy a životní styl. (29)

„Subkultura záměrně udržuje svou odlišnost vůči dominantním normám, z nichž některé zcela vědomě neguje“ (29)

Důležitým momentem pro utváření životního stylu je prožívání skutečnosti tady a teď. Je výrazem hledání plnohodnotného života v reakci na nezáživný a stereotypní život konzumní společnosti i svých rodičů. Kromě svého specifického životního stylu si vytvářejí i osobitou symboliku a jazyk. (29)

1.2 Charakter subkultur

- Subkultury jsou charakteristické zejména pro mládež (generační záležitost).
- Subkultury poskytují podporu v období vnitřního hledání jedince. Subkultura v partách představuje pro jedince bezpečné prostředí, které je přehledné, uchopitelné a poskytuje mu prostor pro vlastní seberealizaci.
- Subkultura dává jedinci podklad pro utváření hodnot, postojů, vztahu k sobě samému a okolnímu světu. (29,20)

Subkultury ožívají majoritní kulturu o nové hodnoty a vzorce chování. Bývají také příčinou vzniku nových kulturních a sociálních trendů, které se později mohou

uplatnit. „Subkultura a její tolerance společností je v důsledku ukazatelem vyzrálosti demokracie a tolerance ve společnosti“ (29)

2. Graffiti

Graffiti jsou protestující billboardy, napadající ubohost měšťáckého způsobu života. (M. Černoušek, 1999, s. 643) (27)

Termín graffiti pochází z řeckého slova *graphein* a původně byl používán pro označení různých maleb či nápisů vyškrábaných do zdí. (23,5) Dnes se termín graffiti běžně užívá pro označení jakéhokoli použití spreje (nebo jiné aplikované barvy) ve veřejném prostoru. (23)

Někteří autoři přiřazují ke graffiti i nástěnné malby z doby pravěku, jiní považují za jeho předchůdce „turistické“ nápisy ve starověkém Egyptě. Často je zmiňován i antický Řím, v jehož dobách bylo poprvé psaní po zdech nazváno jako „graffiti“. Mnohé nasvědčuje tomu, že označování životního prostoru podpisy, obrazy či jinými značkami je lidstvu vlastní už od jeho počátků. Během vývoje se ale v mnohém změnila nejen jejich forma, ale i smysl. (23)

Když hovoříme o graffiti, většinou máme na mysli specifické výtvořivé lidi, kteří se označují za sprejery či writery a tvoří specifickou subkulturu.(23)

Postupem času se však graffiti obohatilo i o jiné prvky a autoři často experimentují s originálními materiály či postupy. Jak píše ve své knize Martina Overstreet „*V současných trendech lze naopak vysledovat příklon k méně destruktivním metodám, mezi něž patří graffiti vyrobené z polystyrenu, překližky, plastu, sádry, provázků apod., umístování do veřejného prostoru buď zcela volně, nebo pomocí lepidla, hřebíků, kladiva... K dokonalosti je tento přístup dosažen u graffiti promítaného na skálu, či vytvářeného v interiérech budov určených k demolicí*“ (17, 23)

Graffiti nelze jednoduše označit za produkt vandalů, spíše jsou novými projevy hledání identity mládeže, která tak reaguje na anonymitu a odcizení v současném přetechizovaném světě. (Jedlička, 1998) (7,28)

2.1 Graffiti subkultura

Existují různé názory, zda se jedná o umělecký protest adolescentů a mladých dospělých proti špatné, fádňí architektuře, nebo o podvědomou obranu proti hlouposti a nadutosti konzumní společnosti. (5)

Sprejerem je podle Hartlové jedinec, který tvoří nápisy ve veřejném prostoru. Jde o přechod od pasivní punkerské filosofie odporu ke společnosti k aktivnímu vyjádření. Graffiti tvorbou neverbálně sdělují okolí, že nesouhlasí s šedí, smogem, slovním i obrazovým šumem, do kterého byli zrozeni, a že životní prostor je i jejich věcí a chtějí, aby nesl jejich stopy.(5)

Sprejství má ovšem různé podoby a pachatelé deliktu tohoto druhu se od sebe často významně odlišují. Někdy jde o formu vandalismu, jindy o touhu upozornit na sebe a bavit se. Může se jednat i o vyjádření určité skupinové solidarity, sounáležitosti a vzdoru, jako náplň volného času v sobě nese prvky hry, kreativity a dobrodružství. (19)

Samotná graffiti subkultura je silně provázána s hiphopovou scénou (pozn. styl hudby vzniklý v USA)

2.2 Komunikace v graffiti subkultuře

Komunikací mezi členy a skupinami graffiti subkultury se ve své práci zabýval Holiš, který uvádí, že komunikace se projevuje jednak dovnitř subkultury: člen dává najevo svou přítomnost a komunita writerů sleduje a hodnotí novinky v tvorbě. Zde jsou velké rozdíly mezi ilegální a legální tvorbou. V ilegální tvorbě tato komunikace především znamená zanechat po sobě jakýkoliv znak nebo vzpomínku. Na povolených plochách jde o provedení a kvalitu díla. (26,7)

Dále se jedná o komunikaci směřující ven, která se vyskytuje méně a je pojmenována jako komunikace s veřejností. Někteří writeři přiznávají, že jim tato komunikace prostřednictvím graffiti nahrazuje neschopnost komunikovat jiným způsobem. Jde o potřebu něco sdělit pouze jednostrannou komunikací, bez možnosti dostat zpětnou vazbu. Zajímavé je, že pokud je v odkazu zahrnuta slovní informace, je toto dílo většinou subkulturou odmítáno.(7)

2.3 Slangové výrazy pro graffiti subkulturu

(stručný překladový slovník)

- *Writer* (z anglického write= psát)- sprejer, autor, tvůrce graffiti.
- *Crew* (parta, banda)- skupina tvůrců, kteří pracují společně. Každý sám vystupuje pod svým pseudonymem, ale dohromady tvoří společné jméno skupiny.
- *Legální zed', legál*- povolené plochy k malování.
- *Ilegální zed', ilegál*- jakýkoliv nepovolený prostor k malování.
- *Can*- plechovka s barvou, sprej.
- *Cap*- tryska spreje (pozn. během jednoho výtvoru se tryska mění i několikrát, umožňuje tak střídat tenké a tlusté čáry).
- *Tag* (klička, smyčka, jmenovka, etiketa, štítek)- jednoduchý podpis autora nebo crew.
- *Piece* (kus, dílo, práce)- většinou barevně provedené graffiti (specifické spíše pro legální tvorbu).
- *Chrom* – stříbrno-černé graffiti (vyskytující se převážně při nelegální činnosti).
- *Sketch*- skica, návrh výtvoru na papíře.
- *Whole car* (čes. celý vůz)- pomalovaný celý vagon metra nebo vlakové soupravy
- *Whole train* (čes. celý vlak)- dílo pokrývající celou vlakovou soupravu nebo metro
- *Toy* (čes. hračka)- hanebné označení pro začátečníka nebo jedince, jehož výtvoř nejsou danou subkulturou ceněny. Chce-li získat respekt, musí se k němu vypracovat.(23)

2.4 Graffiti vývoj ve světě

První graffiti, jak jej vnímáme dnes, vzniklo v šedesátých letech v New Yorku. (v Evropě se graffiti objevilo na přelomu sedmdesátých a osmdesátých let). Autorem byl neznámý rebel přezdívaný Taki. Ten se živil jako doručovatel zásilek, když byl jednoho dne nápisem na zdi inspirovaný k psaní svého podpisu na místa, kudy projížděl. Následující den se podepisoval na místa, která míjel, TAKI 183. Tak se zrodilo první

oficiální graffiti na světě. V roce 1971 se tento fenomén poprvé objevil v médiích (v časopise *New York Times*) a tak se graffiti masově rozšířilo do celého světa.(23)

Zpočátku se dbalo na kvalitu provedeného tagu (pozn. podpis sprejera). Účelem bylo mít svůj tag ve městě na co nejvíce místech. S přibývajícím nadšenci ale bylo stále těžší se vyčlenit a objevila se potřeba originálnějšího a hlavně viditelnějšího a rozsáhlejšího tagu, který by mezi ostatními vynikal. Jejich velikost a zhotovení procházelo změnami, které přinesly nové způsoby tvorby. Velmi vyhledávaným se stávalo tagování v metru, které rychle dopravilo writerův podpis do jiných čtvrtí. Rychlost šíření a velké množství graffiti se brzy stalo celospolečenským problémem, který vyžadoval řadu represivních opatření, zákazů a omezení. (23)

S rozvojem graffiti se zahájily debaty o tom, zda graffiti je či není umění. Ještě v polovině osmdesátých let byl ve Francii tento fenomén vnímán jako svérázná forma pop-artu. Barevné plochy, nesrozumitelné nápisy a podpisy (tagy) na zdech městských domů přitahovaly pozornost teoretiků umění, sociologů i psychologů. V pařížské Sorbonně dokonce vznikly katedry pro studium graffiti. Popsaných ploch však stále přibývalo, malované motivy se nudně opakovaly a sprejeři ztráceli respekt i před historickými památkami. Veřejnost začala graffiti odmítat.(23)

Ačkoli se forma graffiti nijak výrazně nezměnila, je možné mluvit o tom, že v každé evropské zemi se vytvořil samostatný styl a především odlišný přístup k tvorbě. (22)

2.5 Graffiti subkultura v České republice

V Československu se graffiti objevilo po roce 1989. Teprve změna společenských poměrů po pádu komunismu umožnila, aby se graffiti jako samostatný fenomén rozšířilo i v České republice. Volnější režim měl na svědomí příchod nových informací o graffiti zejména formou sociálních medií.(23)

Za prvního writera u nás je považován MANIAC z Ostravy, který se bez toho aniž by znal souvislosti pokoušel o výtvarné zpracování prostoru města. Krátce po revoluci s několika příznivci zakládá skupinu (crew) ZDG, jejímž cílem je zejména barevně oživit šedivé prostředí Ostravy. (23)

Vítanou inspiraci pro mladé sprejery byla díla zahraničních, především německých writerů, kteří byli i u prvního průniku do dopravního systému hlavního

města, kde na vlakových soupravách a metrech ukazovali svůj um. Význam tamní „berlínské“ scény je pro vývoj českého graffiti nepopiratelný. Berlín získal největší pozornost a jeho styl byl po dlouhou dobu ovlivňoval podobu graffiti nejen v Praze, ale i v dalších českých městech.(23)

Výraznou roli v rozšiřování graffiti u nás sehrál časopis Poplife, který byl zaměřen především na mladé teenagery. Pražští writeři tu poskytovali své výtvary do doby, než začaly vycházet časopisy s graffiti tematikou. Poplifu se podařilo rozšířit graffiti k velkému počtu lidí, což ovšem mělo i negativní důsledky. Kromě tvůrců, kteří to s graffiti mysleli vážně, se na scéně začali objevovat jedinci, pro něž to byla pouze otázka módy a dočasného trendu. Jejich aktivita však do značné míry i dnes ovlivňuje výslednou podobu celé scény. (23)

V polovině devadesátých let přichází „generační obměna“ . Období zkoušení a objevování pomalu končí a na scéně se objevují lidé, kteří mají k dispozici kvalitní barvy i informace o vývoji ze zahraničí. Nová generace má konkrétní, jasnou představu o podobě a smyslu graffiti.(23)

V letech 1995 a 1996 dochází k výraznému navýšení počtu writerů. Začíná se projevovat značný rozdíl mezi kvantitou a kvalitou tvorby. I z tohoto důvodu se někteří zkušenější sprejeři pokoušeli zastavit nováčky, kteří nedokázali respektovat zavedená pravidla a neuměli dostatečně sebekriticky hodnotit svoji práci.(23)

3. Motivace ke graffiti tvorbě

Studium motivací pomáhá chápat důvody jednání writerů, čímž umožňuje následně nežádoucí chování měnit či usměrňovat. Sycení potřeb a motivace u skupin a jednotlivců spolu velmi úzce souvisí. Pro pochopení smyslu motivace připomenu základní poznatky o motivaci obecně.

3.1 Motivace

Pojem motivace má původ v latinském slovese movere, které znamená hýbat. Slovo motiv má výstižný český ekvivalent pohnutka. Motivaci lze definovat jako souhrn všech intrapsychických dynamických sil neboli motivů, které zpravidla organizují a aktivizují chování i prožívání s cílem změnit existující neuspokojivou situaci nebo dosáhnout něčeho pozitivního. Zkoumání motivace lidského chování je hledání odpovědi na otázku, proč se člověk chová určitým způsobem a jaká je příčina jeho chování.(8) Motivace má aktivizující, dynamizující a usměrňující funkci.(11)

Teoretické přístupy k motivaci uplatňují různé výkladové principy. Některé se více soustřeďují na **procesuální** stránku (jak motivy působí na chování) jiné se spíše zajímají o **obsahovou** stránku (co člověka motivuje, jaké jsou základní motivy a jaké jsou mezi nimi vztahy).(11) Přestože tyto dvě stránky motivace oddělujeme, výsledné pojetí vychází z předpokladu jejich hodnoty.(8)

Hlavní znaky struktury motivace

- aktivace chování (pudy, instinkty, potřeby, atd.);
- zaměřenost chování, která dává hodnotovou a obsahovou náplň aktivaci (postoje, zájmy, hodnoty)
- cílevědomost neboli úsilí dosáhnout cíle (vůle, aspirace, úspěch) (11)

3.1.1 Vnější a vnitřní zdroje motivace lidského chování

Vnitřní motivace - člověk vykonává určitou činnost jen kvůli ní samé, aniž by očekával jakýkoliv vnější podnět, pochvalu, ocenění, nebo jinou odměnu.

Vnější motivace – chování motivované vnějšími motivačními činiteli je ve své podstatě instrumentální - je nástrojem pro dosažení vnějších motivačních činitelů - např. vyhnutí se trestu nebo odměny. (11)

Motivace chování člověka může vycházet jak z převážně vnitřní pohnutky, potřeby člověka, tak z vnějšího popudu neboli incentive. Tyto pohnutky a incentive jsou základními zdroji lidské motivace.(8)

Potřeby považujeme za dispoziční motivační činitele, projevují se pocitem vnitřního přebytku, nebo nedostatku. Potřeby existují ve složitých vzájemných vztazích a jsou hierarchicky uspořádány (Maslowova hierarchie potřeb). Vývojový základ tvoří potřeby fyziologické- primární. Během života se utváří potřeby psychické- sekundární. Tyto potřeby podléhají vlivům učení a jsou sociálně podmíněny, patří sem většina sociálních potřeb, poznávací potřeby, estetické potřeby, výkonové potřeby, seberealizační potřeby a další. U každého probíhá v rámci obecných zákonitostí individuální vývoj - utváří se individuální struktura potřeb, která dává vzniknout individuálnímu motivačnímu zaměření osobnosti. (18)

Incentivy jsou vnější podněty (jevy, události, názory a podobně), které mají schopnost vzbudit a většinou i uspokojit potřeby člověka. Rozlišujeme incentive pozitivní (vyvolává chování směrem k nim - pochvala, chutná potrava, lákavý dárek) a negativní (vyvolává chování směrem od sebe - výsměch, nechutné jídlo, hrozba). Negativní incentive většinou také mají schopnost vzbudit potřebu (např. potřebu jistoty), nejsou však schopny ji uspokojit. Incentivy nebývají vázány pouze na uspokojení jedné potřeby, proto se častěji hovoří o komplexních incentivech. Za příklad může sloužit incentive peněžní odměny. Jde o incentive, která zprostředkovaně může uspokojit mnoho lidských potřeb, ale zdaleka ne všechny.(18)

Incentivy a potřeby jsou ve velmi úzkém vztahu. Na základě vzájemné interakce potřeb a odpovídajících incentive vzniká a vyvíjí se motiv, který je již v těsném vztahu k chování člověka.(18)

Motiv vzniká tehdy, když je aktualizována potřeba. Je to důvod, pro který začíná člověk jednat určitým způsobem. Motivem může být všechno, co člověka aktivizuje, co je bezprostřední příčinou jednání nebo činnosti (např. potřeby, zájmy, myšlenky,

hodnoty, cíle, které si člověk uvědomuje.(11) Chování a uspokojení je účelné. Člověk touží po účincích svého chování, zaměřuje je na jejich dosažení, ale tyto touhy jsou také důsledkem určitých situací a stavů, v nichž se nachází; určité změny vyvolávají určité účinky, potřeby vyvolávají instrumentální chování směřující k účelnému uspokojení. (15)

Zájmy vnímáme jako zvláštní druh motivů. Jejich základem jsou primární potřeby, zejména psychologické, které se konkretizují v podmínkách daného kulturního prostředí. Zájem můžeme definovat jako odvozenou potřebu, kterou uspokojujeme prováděním určité činnosti. Zájmy představují část struktury osobnosti, kterou lze nejspíše ovlivnit. Lze je zeslabovat, zesilovat i vytvářet záměrným působením, a to daleko snáze než hlubší, primární potřeby nebo hodnotové orientace.(22)

Na chování sprejerů lze aplikovat hierarchickou teorii potřeb podle A.H. Maslowa, který rozděluje potřeby na „nižší“ (základní) a „vyšší“.

3.1.2. Maslowova hierarchie potřeb

Podle Maslowa hierarchie potřeb stoupá od základních biologických potřeb ke složitějším motivům, které se stávají důležitými pouze tehdy, jsou-li uspokojeny základní potřeby. Potřeby na jedné úrovni by měly být alespoň částečně uspokojeny dříve, než se potřeby na následující vyšší úrovni stanou důležitými determinanty jednání. Pouze když lze snadno uspokojit základní potřeby, bude mít jedinec čas a sílu věnovat se estetickým a intelektuálním zájmům. Umění a věda nekvetou ve společnosti v nichž lidé musí bojovat o jídlo, bezpečí a úkryt. Nejvyšší motiv -seberealizaci- lze naplnit pouze po uspokojení všech nižších potřeb.(1)

Vyšší potřeby, které motivují k tvorbě graffiti, vycházejí především z potřeby sebeaktualizace (realizovat svůj tvůrčí a produktivní potenciál), potřeby sebeoceny, uznání, úcty, prestiže a potřeby náležitosti a lásky (přátelství, přijetí ostatními). (15,7)

3.1.3 Potřeba sebeaktualizace (seberealizace)

Mnoho lidí prožívá chvilkové okamžiky seberealizace, které Maslow označil jako vrcholné zážitky. Intenzivní zážitek je charakterizován štěstím a naplněním, jedná se o spontánní, dočasný, na sebe nezaměřený stav dosažení cíle. Vrcholné zážitky mohou mít různou intenzitu a mohou se vyskytnout v mnoha situacích: tvořivá činnost, estetické vjemy, uvědomění si přírody, intimní vztah s druhými lidmi, nebo účast na sportovní akci. (1)

Podle Říčana člověk, který má pravidelně syceny nižší potřeby, se snadno zaujme pro tvořivou práci nebo pro boj za nějaký nadosobní cíl, ve kterém se realizuje. (22)

Člověk na úrovni dominující potřeby sebeaktualizace může být motivován k osobnímu rozvoji a seberealizaci, ale také k chování, které přesahuje jeho bezprostřední zájmy (hledání širšího smyslu vlastního života nebo potřebou být užitečný pro své okolí) (15)

Každý člověk potřebuje uplatnit a rozvinout své schopnosti a zároveň potřebuje, aby to ostatní lidé ocenili. Jejich hodnocení mu poskytuje zpětnou vazbu a významně ovlivňuje jeho celkové sebehodnocení. Potřeba seberealizace má sociální charakter: veškeré projevy mají relativní hodnotu a jsou porovnávány s výkony a chováním jiných lidí. (25)

Seberealizaci u sprejerů můžeme identifikovat ve dvou ohledech: jako seberealizaci ve vztahu k prostředí a jako prožívání vlastní tvorby. Tvorba graffiti je pro sprejery činností, která je naplňuje a přináší jim potěšení. (26, 7)

3.1.4 Potřeba úcty

Zahrnuje několik specifických potřeb: potřebu uznání, potřebu úcty, prestiže a sebeocenění. Potřeba úcty úzce souvisí se vztahy a reakcemi ve vrstevnické skupině, jejíž vliv je silný zejména v počátcích tvorby. Do potřeby uznání Holiš zařadil komunikaci skrze ní dává skupina nebo jedinec o sobě vědět navenek nejširšímu okolí. (7)

3.1.5 Potřeba prestiže

V graffiti je potřeba prestiže uspokojována částečně prostřednictvím komunikace (viz. komunikace v subkultuře). Nezanedbatelnou část tvoří dva důležité faktory, a sice reálné nebezpečí a ilegalita. Ta vede k tomu, že jedním ze základů graffiti je anonymita, která umožňuje tvořit v tajnosti bez prozrazení. Skutečné nebezpečí a ilegalita jsou významnými faktory pro atraktivitu graffiti. Writeři často nepovažují reálné nebezpečí za důležité, mnohem větší význam pro ně má situace, kdy nebudou moci uniknout, nebo budou spatřeni či dopadeni. Z tohoto hlediska pro ně takové plochy (viadukty, střechy, mosty) mají velkou cenu a čím je místo nebezpečnější, viditelnější a lukrativnější, tím větší respekt a uznání získá jeho autor. (7)

3.1.6 Potřeba lásky a náležitosti

Potřeba náležitosti a lásky v sobě zahrnuje potřebu přátelství a přijetí druhými. U této potřeby hraje komunita velmi zásadní roli. Pro samotného autora je hodnocení ostatních writerů vůbec nejdůležitější zpětnou vazbou a má pro něj velký význam. Většinou se od tohoto hodnocení odvíjí následná prestiž v rámci subkultury. Najdou se ale i tací, kteří o prestiž neusilují a tvoří si pouze sami pro sebe.(7)

3.2 Sebeprosazování se ve skupinovém a společenském životě

Každý člověk má své představy o životě, má své cíle a zájmy. Chce realizovat své záměry a prosadit se mezi lidmi. O totéž ale usilují i ostatní lidé, a tak není možné chápat seberealizaci bez vztahu k lidem a společnosti. Prosazování sebe však nutně nemusí znamenat jen prosazování se proti něčemu či někomu. Prosazování tedy může být „zařazováním se mezi ostatní“. V závislosti na situaci je sebeprosazením již sebe prezentace („*tady jsem já, individualita, tohle umím, tohle dokážu, takový jsem, o tohle usiluji, chci, abyste respektovali mne i mé zájmy stejně tak jako ostatní!*“). (21)

Způsob sebe prezentace je zajímavý ze dvou hledisek: jednak jako předznamenání způsobu sebeprosazování, a zároveň jako zdroj poznání o jiném člověku. To, jak se člověk prezentuje (jeho image), jak chce, aby byl společností nebo skupinou přijímán, vypovídá, byť nepřímou, o jeho vztahu k sobě (k „JÁ“) a o jeho hodnotové orientaci.(21)

Základní způsob sebe prezentace:

- Chci být vaším vzorem
- Chci být mocnější než vy
- Chci vás předejst
- Chci se vám zavděčit
- Chci váš obdiv
- Chci vaši ochranu
- Chci se vám vyrovnat (21)

Uvedené dělení vyjadřuje motivy snahy prezentovat se určitým specifickým způsobem. Sebe projevení vždy vyjadřuje oblast „sociálního hladu“, označuje tu dimenzi vztahu k lidem, v níž dochází k nedostatečnému nasycení vyšších potřeb.(21)

Každý jedinec se dnes ve společnosti či skupině prosazuje jinými způsoby. Prosazování jedince nesouvisí pouze s jeho cíli a potřebami, ale též s normami skupiny či society. Normy a postupy vyjadřují hodnotící hledisko kultury (subkultury), ve které člověk žije.(21)

Najít sám sebe a posílit vlastní identitu je pro mladého člověka někdy velmi náročné a stejně mnohdy vnímá tento proces individualizace i jeho okolí. Někteří mladí lidé nacházejí v době dospívání sebe sama prostřednictvím různých subkultur, které se pohybují v celém spektru hodnotových systémů.(6)

Tvorba graffiti je podle Vágnerové specifickým způsobem vyjádření adolescentů. Tento způsob projevu však většina dospělých lidí považuje za vandalismus. Činnost může být primárně projevem negace hodnot majoritní společnosti a odmítnutím její estetiky. Pro teenagery je motivující i fakt, že je zakázána a musí tím porušit normu, funguje tudíž jako adrenalinová aktivita. Tvorba graffiti vyjadřuje nejen jejich existenci, ale i svobodu a moc. Porušují tak společensky uznávané normy, kterých si příliš necení. Vyjadřuje revoltu proti společnosti, která je nutí k pouhému přizpůsobení a nedovolí jim vytvářet vlastní názory a pocity, nebo jimi opovrhne jako něčím banálním a nevýznamným. Graffiti můžeme chápat i jako potřebu okamžitého

vyjádření. Adolescentům nevadí, že společnost graffiti odmítá. Postačí jim, že šokují, protože i tak na sebe upoutají pozornost. Mohou být uspokojeni i tím, že prosadili svoji ideu proti obecnému vkusu. Jejich touha poznamenat svět svými zásahy vyplývá z potřeby vlastní existence, což může být pro adolescenta velmi významné. Tvůrce graffiti informuje ostatní že je tady a že si ho musí všimnout i za cenu toho, že to provede negativním způsobem. (25)

Podle Dennanta se mládež prezentuje pomocí graffiti z mnoha důvodů, které jsou pro každého sprejera zcela specifické. Někteří se snaží získat slávu, jiným jde o vyjádření pocitů, další si dokazují své schopnosti. Dalším faktorem je i dramatická hierarchie vytvořená v rámci sociálního statusu mladých sprejerů, kteří se snaží mezi ostatními získat vyšší pozici a tím i důležitější postavení skupině. Dennant dále poukazuje na fakt, že jednotlivé graffiti se snaží nejenom provokovat či šokovat, ale i vyjádřit hlubší názorové myšlenky (např. upozornit na ekonomické, společensko politické a komunikační problémy současné doby) (23)

Pro mnohé writery je potřeba zanechat odkaz velmi důležitým motivačním faktorem již od samého začátku tvorby a provází je po celou dobu tvoření. I když po čase tato motivace slábne, nikdy zcela nezmizí. Intenzita prožitků je nejsilnější zejména při ilegální tvorbě. Důležitou roli hraje faktor reálného nebezpečí a v podstatě vnucení svého výtvoru ostatním. (23)

4. Tvořivost

Tvořivost je chápána jako komplexní proces a projev lidské činnosti charakterizovaný vznikem nových nápadů, objevů, myšlenek a vynálezů, které mají význam pro praxi, vědu, umění, technologii aj.(9)

Její poznávání, podpora a rozvíjení se staly nezbytností zejména v moderních, demokratických a otevřených společnostech, ve kterých je tvořivost předpokladem plné seberealizace jedince.(11)

Základní teoretická východiska k rozvíjení tvořivosti představují tyto principy:

- tvořivost je vlastní všem psychicky zdravým jedincům
- má procesuální charakter
- rozvíjí se činností (11)

Jak uvádí Treffinger, v důsledku své složitosti a komplexní podstaty není tvořivost lehce definovatelná ani měřitelná. Z filosofického hlediska se např. pojímá jako neobyčejná inspirace, intuitivní génius, kosmická a životní síla.(11)

V procesu historického vývoje zkoumání byla tvořivost definována jako sublimace nevědomých pohnutek ve Freudově pojetí, jako skupina intelektuálních rysů dle Guilforda, jako soustava osobnostních charakteristik, jak to navrhl Barron, jako realizace individuálních možností ve smyslu Rogersovy teorie tvořivého prostředí a dalšími jinými způsoby.(11)

Podle Z. Pietrasinského (1972) k základním vlastnostem, které podmiňují dynamiku a stupeň rozvoje tvořivé osobnosti patří:

- schopnosti
- zvýšená intelektová aktivita a s ní spojená motivace
- nezávislost a samostatnost (2)

4.1 Tvořivá osobnost

Tvořivá osobnost představuje vhodnou konstelaci schopností a vlastností osoby a motivačních zaměření, které vstupují do reálných životních situací. Zda a jak se uplatní, závisí na oblasti působení, na podmínkách a příležitostech a dalších činitelích.(9)

Vývoj tvořivého člověka a formování jeho osobnosti je složitý proces, který probíhá v jednotě vnitřních a vnějších podmínek.(24)

Výzkumy osobnostních rysů vynikajících tvořivých jedinců ukázaly, že jsou vysoce soběstační a výrazně vnitřně motivováni, mírně introvertní, s vyhraněnými zájmy, dominantní v interpersonálních vztazích a nezávislí. Jako další všeobecně akceptované osobnostní charakteristiky se v literatuře uvádějí např. sebedůvěra, nezávislost, víra v sebe jako tvořivého jedince. Zejména sebedůvěra a víra ve vlastní tvořivé schopnosti se může stát dobrým indikátorem tvořivosti. Podle Earla chování pozorované v sociálním prostředí, které v sobě obsahuje interpersonální sebevědomí a sebedůvěru a na základě toho ochotu riskovat, může vést k novým a originálním řešením. Sebedůvěra v jeho pojmání ve vztahu k tvořivosti působí jako osobnostní rys, který usměrňuje tvořivé jedince v řešení problému nebo v projektu a udržuje je u nich dokud existuje možnost úspěchu. (11)

Klein (1982) kromě sebedůvěry jako charakteristiky tvořivé osobnosti uvádí i další charakteristiky: potlačení úsudku, schopnost maximalizovat volnost v myšlení, vyhledávání svobody a ochotu riskovat. (11)

Co je tedy tvořivost člověka?

Psychologové se domnívají, že tvořivost je aktivita, která ve výsledku zanechá společensky hodnotné výtvoř. Tvořivost je tedy proces, jehož produkt je něco nového, moderního, hodnotného, pokrokového a lépe použitelné než výtvoř předchozí generace. Tvořivým myšlením získáme vždy něco užitečného, neobvyklého, cennějšího, protože jsme při tvorbě využili celkem nový originální přístup. Tvořivost je cílevědomě a celoživotně rozvíjená činnost, vycházející z vnitřního přesvědčení a uvědomění potřeby člověka vytvářet něco významného, nového a důležitého.(24)

Každý člověk má předpoklady vykonávat uměleckou činnost. Ale skutečně umělecky nadaných lidí je málo. Ve společnosti se umělecké nadání chápe jako něco výjimečného. Pro umělce jsou typické určité osobnostní vlastnosti, které se někdy s porozuměním a jindy s ironií posuzují ve společnosti.(24)

Umění a umělecké schopnosti představují hranici mezi subjektivním a objektivním, mezi osobním a neosobním, mezi racionálním a emocionálním světem, který umělec obohacuje estetickým viděním.(24)

Jako se vědec pokouší o abstraktní opis skutečnosti, umělec doplní skutečnost o umělecké vjemy. Estetické vlastnosti umění chrání moderního člověka před erozí

hodnot, které mohou být zdrojem tvořivosti. Proto se v dnešním přetechnizovaném světě hledá v umění ochrana vnitřního duchovního světa člověka. Umění má silný vliv na vnitřní svět člověka, protože v něm probouzí představivost, vyvolává neobvyklé asociace a přivádí na zajímavé myšlenky.(24)

Umělecké nadání má blízký vztah k tvořivosti, neboť ve velké míře umožňuje rozvíjet percepční, apercepční, imaginární a myšlenkové procesy, ale i umělecké vlohy, schopnosti a citění .(24)

Uvědomění si sebe samého (selfawareness)

Tvořivý člověk by měl umět vnímat a chápat své city a pocity, případně jejich působení na interpersonální vztahy.

Tvořivý člověk si musí uvědomovat pozitivní pocit vlastní hodnoty opírající se o silné stránky. Kdyby tomu tak nebylo, byla by jeho autorita neadekvátně nízká a nedokázal by sebe, nebo svou tvořivou činnost prosadit.(24)

Malba, kresba, ilustrace, náčrt, socha a jiné dílo výtvarného umění odráží realitu ve výtvarných, tedy zrakem a hmatem vnímatelných prostorových obrazech, které jsou jedinečné, konkrétní a tím vyjadřují svou skutečnost.(24)

4.2 Účinky motivace na tvořivost

Vnější a vnitřní motivace hraje významnou roli ve vývojových procesech tvořivosti. Klíčovou roli má motivace především jako činitel podporující snahu a ochotu rozvíjet vlastní tvořivé schopnosti. Tvořivost se nejčastěji projevuje v podmínkách vnitřní motivace výkonu, zatímco vnější motivace může působit na výkon negativně.(11)

Tvorba graffiti je věc názoru. Jedni malování přikládají umělecký potenciál a oživení prostoru, jiní odsuzují jakýkoliv projev graffiti jako ničení a poškozování majetku. Tvůrci sami se ale většinou za vandaly v pravém slova smyslu nepovažují.

5. Vandalismus

Je specifické chování pozorované u lidí. Tyto činy jsou mnohdy trestné a hodnotíme je jako delikventní chování. Tento sociálně patologický a agresivní jev můžeme charakterizovat jako nezdůvodnitelné poškození cizího majetku či věcných hodnot. Mnohdy nepřináší pachateli žádný materiální zisk. Většinou tuto aktivitu vyhledává pro potřebu odreagovat se nebo pro vlastní potěšení. Demonstruje tu, že on sám kontroluje svoji moc. Vandalismus je často součástí životního stylu adolescentní mládeže, skupin a part.(4)

Vandalské jednání vyvolává v okolí silné negativní reakce. Čím je konkrétní událost destruktivnější, bezúčelnější, nesmyslnější, tím spolehlivěji vyvolá reakci. Nevypočitatelný a iracionální akt násilí vzbudí pozornost okolí a pachateli to přináší větší pocit spokojenosti.(3)

Předmětem poškození jsou veřejně dostupné objekty a předměty:

- parky, telefonní budky, zastávky dopravních prostředků
- nápisy na zdech, veřejných plochách, na dopravních prostředcích a jejich zařízení
- patří sem rovněž různé počítačové viry (4)

Hlavní znak vandalismu spočívá v jeho iracionalitě. Ničení hodnot duchovní i materiální kultury nemá rozumný smysl. Rozlišovacím kritériem je otázka motivace. Abychom odlišili vandalismus od obdobných projevů chování, měli bychom porozumět motivačnímu pozadí. (4)

„V pozadí vandalismu je nuda, prázdnota. Z ní vychází potřeba „aby se něco dělo.“ Do jisté míry může působit zvědavost, co se stane. Potřeba zasáhnout do světa svojí aktivitou, touha vyrýt někde svoji značku jakoby souvisela s odlišnou saturací potřeb náležitosti a lásky a seberealizace. Ti, kteří se uchylují k takovým činům, nejsou z různých důvodů schopni normální seberealizace. Proto vyjadřují ničením svůj nesouhlas se společností, uvnitř které sice žijí, ale nejsou uspokojeni.“ (4 str. 56)

6. Problematika ilegální činnosti graffiti tvorby

Právě ilegální činnost je nejproblematictější z celého hodnocení tvorby. Jejím vymezením, postihy a prevencí se zabývám v níže uvedených podkapitolách.

6.1 Povolená a nepovolená místa k tvorbě graffiti

Je velmi obtížné, spíše až nemožné, předcházet tomu, aby sprejeři svá díla psali kamkoli se jim zachce. Přesto se samosprávy a města snaží nalézt a nabídnout k využití legální plochy, kde se mohou sprejeři realizovat. Tyto plochy však mnozí z nich ignorují, protože je pro ně mnohem lákavější adrenalinový zážitek tvorby. Legální plochy se ale významně podílí na prevenci „graffiti vandalismu“ především mladých začátečníků. Slouží tak jako alternativa k nelegální tvorbě. Může se zde rozvíjet zájem o architekturu, estetiku a výtvarné umění. Každý zde může zvážit svůj talent.(23)

Tvorba graffiti na povolených místech může být dobrá příležitost k tomu se pobavit , ale také nalézt nové přátele. (26)

6.2 Tresty za nelegální činnost graffiti

Ilegální tvorba zahrnuje veškerou činnost na cizím majetku bez předchozího souhlasu nebo dohody. Nejčastěji se s ní můžeme setkat na zdech domů, vybaveních města i ve veřejné dopravě. Graffiti subkultura je proto bezpečnostními složkami spojována s vandalismem. Do roku 2001 byla tvorba graffiti podle § 50 odstavce 1 písmene a) zákona č. 200/1990 Sb. postihována pouze jako přestupek, nebo jako poškozování cizí věci (podle §257 trestního zákona) nepřekročila-li způsobená škoda 2000,-Kč. V tomto případě mohl být autor graffiti pokutován částkou maximálně 3000,-Kč resp. 1500,-Kč jednalo-li se o mladistvého. Pokud škoda způsobená sprejerem překročila částku 2000,-Kč, mohl pachatel hrozit i trest odnětí svobody až na jeden rok. Tato situace zde byla více než deset porevolučních let. (23)

Tvořením graffiti mohou autoři naplnit skutkovou podstatu trestného činu podle § 257 (poškození cizí věci) trestního zákona. Objektem trestného činu je vlastnictví věci. Předmětem ochrany je zde především neporušenost povrchu věci a její vzhled. Tím jsou chráněny i jiné hodnoty než majetkové, např. kulturní a estetické. (23,16)

Skutkovou podstatu zavedla novela trestního zákona č. 139/2001 Sb. se zřejmým záměrem zpřísnit postih některých rozmáhajících se případů poškozování budov, dopravních prostředků apod. a to zejména formou tzv. sprejerství.(16)

Objektivní stánka se odlišuje od obecné skutkové podstaty ve dvou směrech:

- a) K poškození cizí věci musí dojít jen specifickým způsobem, a to postříkáním, pomalováním nebo popsáním barvou nebo jinou látkou.
- b) V základní skutkové podstatě podle §257b odst. 1 se nevyžaduje způsobení škody v určité nominální výši; konkrétní výše škody zde není formálním znakem a má význam až u kvalifikovaných skutkových podstat.

Předmětem útoku je zde povrch některých cizích věcí, zejména budov, jiných objektů, veřejných prostor, dopravních prostředků apod. (16, str. 124)

Trestní sazba za tento čin byla určena 2-8 let odnětí svobody, způsobí-li pachatel škodu velkého rozsahu. Tím se velmi zpřísnilo postihování sprejerů a Česká republika tak následovala státy jako např. Německo, které takto tvrdá opatření zavedly již dříve. Velké riziko pro writery představují instalace bezpečnostních kamer a rozšíření mobilních telefonů, které umožňují lidem okamžitě informovat policii. (23)

Společenská nebezpečnost tvorby graffiti odpovídá podle autora zákona výši trestu. Toto tvrzení však vyvolává mnohé pochyby a paradoxy. Například, když rozbijete prosklenou výlohu cihlou, jedná se o přestupek, který řeší bloková pokuta. Pokud ale na ni cokoli namalujete fixem či sprejem, i v malém rozsahu, půjde o trestný čin. Nakonec za graffiti můžete dostat trest sahající až do výše, jež se uděluje např. za vraždu. (28) Tyto případy jsou ale u nás spíše ojedinělé. Nejčastějším trestem mezi writery bývají obecně prospěšné práce nebo podmíněný trest.

6.3 Prevence nelegální činnosti graffiti

Primární prevencí nazýváme aktivity a intervence směřující k předcházení delikventního jednání. Program prevence by měl zasahovat konkrétní cílovou skupinu u níž se dá ohrožení předpokládat a u které ještě aktivity nedosáhly negativních důsledků. (12) Zde můžeme zařadit diskuze a přednášky, které jsou realizovány např. Městskou policií ve školách a veškeré podávání informací především prostřednictvím streetworkera. (7)

Sekundární prevencí je nejčastěji aktivita, při které se zajišťují legální plochy pro tvorbu graffiti. Dalším způsobem je umožnit sprejerům vyřádit se v nějakém klubu pro mládež, nebo zprostředkovat jejich talent u soukromých osob, které graffiti výzdobu ocení jako dekoraci (garáž, pokoj, diskotékový klub, obchod s hudbou a oblečením, aj)

Terciární prevence je práce s odsouzenými delikventy. V tomto případě se většinou jedná o spolupráci s Probační a mediační službou České republiky, která má na starosti i předcházení recidivě.(13)

7. Metodologie

7.1 Cíle a hypotézy

Cílem výzkumu mé bakalářské práce bylo zjistit, co vede sprejery k tvorbě graffiti a čím jsou motivováni ke své aktivitě. Toto téma mě zaujalo nejen z toho důvodu, že není často předmětem zkoumání dosavadních studií, ale i proto, že se jedná o problematiku dobře aplikovatelnou do psychologické či sociální praxe.

Vzhledem k volbě kvalitativního typu výzkumu budou hypotézy stanoveny následně po vyhodnocení dat

Výzkumná otázka č. 1: Jaké jsou nejsilnější důvody pro tvorbu graffiti?

Výzkumná otázka č. 2: Jaký názor má na tvorbu graffiti společnost?

7.2 Metodika výzkumu

Použitá metoda

Pro získání dat jsem zvolila metodu polostrukturovaného rozhovoru s otevřenými otázkami. Jeho základem je určitý okruh otázek, které jsou posléze pokládány účastníkům výzkumu. Tyto otázky je možné pozměňovat, lišit se může i pořadí, ve kterém jsou pokládány, popřípadě nemusí být položeny všechny. (14)

Nevýhodou zvolené techniky je to, že v přítomnosti prakticky neznámého člověka může být těžké hovořit o soukromých záležitostech, zážitcích a dělit se o své pocity.

Výzkum probíhal v kavárnách a v parcích bez přítomnosti jiné osoby.

K doplňkovému výzkumu jsem použila krátký dotazník, který byl dán k vyplnění respondentům účelově vybraným k tomuto tématu. Dotazník obsahoval stručný popis a vysvětlení pojmu graffiti.

7.3 Charakteristika výzkumného souboru

Výzkumný soubor č. 1 tvořilo sedm aktivně tvořících sprejerů ve věku 18 - 33 let, všichni respondenti byli muži.

Výzkumný soubor č.2 tvořila veřejnost přicházející s tvorbou graffiti do styku v každodenním životě ve věkovém rozmezí 16-55 let.

Výzkum probíhal v období od ledna do března 2011. Pro výběr respondentů z výzkumného souboru č. 1 byla zvolena metoda snowball sampling. Výzkumný soubor č. 1 tvoří sedm aktivně tvořících sprejerů projevujících se na graffiti scéně minimálně dva roky. Věk respondentů nebyl nijak omezen. Všichni respondenti pochází z Českých Budějovic nebo jeho blízkého okolí.

Jména respondentů, která jsou v rozhovorech zmíněna, jsou na žádost dotazovaných změněna. Respondenti se výzkumu zúčastnili dobrovolně a po předchozí domluvě.

Ve zpracovaných rozhovorech jsou ponechány výpovědi v původním znění. V kasuistikách se tak objevují nespisovná slova, gramatické chyby a vulgární výrazy.

V doplňkovém souboru č.2 je zastoupena veřejnost, která se v ulicích měst, mimo město, v dopravě i na legálních plochách setkává s tvorbou graffiti. Soubor respondentů byl vybrán účelově vzhledem k zastoupení co nejširšího věkového rozmezí a přiměřené vyváženosti pohlaví. Zařazeno do výzkumu bylo celkem 70 respondentů z toho 31 mužů a 39 žen.

8. Výsledky

Kasuistika č. 1 Martin – 24 let

S Martinem jsem dělala rozhovor v přirozeném prostředí jeho pokoje. Známe se již několik let a máme k sobě upřímný a důvěrný vztah. Na otázky odpovídal otevřeně, ale vzhledem k jeho introvertní povaze jsem se musela doptávat a znovu otevírat již řečené otázky, abych dostala odpověď.

Martin je jedináček a doposud žije s rodiči ve společném bytě. Má s nimi velmi pevný a hezký vztah. Jeho matka je starostlivá, pečující a milující osoba. Otec je chytrý, autoritativní člověk s velkým respektem. Od dětství se mu věnují, tráví společně čas a záleží jim na Martinovo vychování, vzdělání a zájmech. Od pěti let hraje hokej, i když dnes už jen rekreačně. Kdyby vám někdo řekl, že „čmárá po zdech“, nevěřili byste mu.

Martin se začal o graffiti zajímat už na prvním stupni základní školy. *„Koukal jsem kolem sebe na grafáče v Budějčích a ještě mě v té době inspiroval časopis Board, kde vždycky byla jedna nebo dvě strany, na kterých byly rozhovory a fotky s pražským writerama...a v té době jsem si začal čmárat na papír, do sešitů všechno...bral jsem voskovky a fixy a po cestě domu jsem čmáral cizí tagy všude možné...to jsem ještě neměl svůj méno.“*

Vždy ho bavilo malovat ale kvůli sportu nemohl na školu, kterou by si přál: *„Šel bych na Anežku, od mala jsem byl výtvarně založený, měl jsem nápady, který jsem chtěl realizovat.“*

První sprejem namalovaný výtvar byl ukradenou plechovkou z garáže v šesté třídě: *„Takovej týpek malej, vzal sem si jí do podchodu a udělal sem tam takovýho mickeymouse, ještě doted' tam je a když du dneska kolem něj, vždycky mě to zahřeje na srdíčku, protože to sou vzpomínky, když sem byl ještě malej klučík“*

Následovala invaze malování do sešitů, kopírování cizích jmen a výtvarů až došel k pseudonymu, pod kterým vystupuje dodnes. Naplno se graffiti věnuje od svých 16 let. *„První věc, kterou sem udělal, byl ilegál a bylo to přímo v centru...byl to krutej flek, ale špatná věc...teprve sem se to učil...v té době sem měl zatím jen své méno, do žádný crew sem nepatřil...malovat sem se učil sám, nikdo mi neříkal, jak se to má dělat“*

Kromě tagů, které se psaly snad všude, je do dnešního dne přes tři sta výtvorů lepší i horší kvality. *„Dělal sem to, protože mě to bavilo a chtěl sem vidět na každým kroku svoje méno...přinášelo mi to dobrej pocit, dá se říct uspokojení a v podstatě i adrenalin při tvoření a pak i druhej den je z toho uspokojení...každej tag, každá namalovaná věc má svůj příběh.“*

Před domem s novou fasádou měl Martin respekt a má ho i dnes. *„Dělal sem tagy jen tam, kde už to od někoho bylo načlý“*

Zajímal mě názor jeho tvorby na povolená a nepovolená místa a jaký v tom vnímá rozdíl: *„Legál ted' musím dělat, protože mam podmínku, ale určitě je pro mě ilegal zajímavější...z toho důvodu, že to musí bejt rychle, má to napětí, akci, adrenalin a musí to bejt čistý a nejlíp co největší...což mě baví. Kdežto u legálu můžu bejt celej den, můžeš si pokecat...je to odpočinek a vytrénuješ si barvy, můžeš si s tim pohrát.“*

Když Martin začínal, záleželo mu na hodnocení ostatních lidí kteří se graffiti také věnovali. Jejich názor byl pro něj důležitý a odrážela se od toho ostatní tvorba a její zdokonalování. Nezáleželo jen na technice provedení, ale i na riskantnosti místa. *„Musí tě to zajímat, aby tě to posunulo někam dál. Ted' už mi na okolním hodnocení nezáleží, dělám si to jak já chci.“*

V crew, ve které Martin vystupoval, byli vždy tak dva aktivní sprejeři, i když se za tu dobu ve skupině vystřídal více lidí. V partě, která nese společný název, je důležitá hlavně podpora, přátelství. Rivalita se vyskytuje spíše mezi crew vzájemně. I když jsou ze stejného města, se svými tagy a výtvary se snaží zabrat co největší teritorium.

V době svého vrcholného malování měl Martin jasno pro koho výtvary jsou. Nechtěl s nimi nic znázorňovat, neměly být poselstvím, byly tu převážně pro něj samotného, pro jeho dobrý pocit, pro svou seberealizaci, pro dobrý pocit ze svého jména a zviditelnění. V druhé řadě maloval pro lidi, kteří tomu rozumí, ne pro společnost.

Adrenalin při ilegální činnosti byl tím, co mu dodávalo odvahu dílo realizovat: *Když deš malovat, musíš to mít dopředu srovnaný v hlavě a naplánovaný. Okoukneš si místo, únikový cesty a musíš se nad tim hodně zamyslet. Je to vzrušení...sem drobet nervózní. V tu chvíli co maluju nemyslím na to, že mě můžou chytnout, nepřipouštím si to...dřív mě to bavilo natolik, že mi byl nákej postih jedno. Drobet sem i myslel na rodinu, že bych je mohl zklamat, ale snažil sem se si to nepřipouštět. Když mě pak chytli, provalilo se to a byli dost vytočený...v tý době mi bylo dvacet...snažil sem se jim*

to vysvětlit, ale ne moc dobře...nikdy mě v tom nepodporovali...rodičům se to vysvětluje těžko.“

Martin přiznal, že se nikdy nezamýšlel nad tím, proč maluje. Jeho odpověď na otázku důvodu jeho tvorby zněla: *„Naplňuje mě to, jinak bych to nedělal. Když dostanu vizi, ať už tvarovou nebo barevnou, snažím se jí realizovat a pak sem zvěděj na výsledek, jestli se mi to povede, jak sem si to představoval. To je asi moje největší motivace... někdo, kdo chce začít si koupit barvu, počmárá plno nových baráků a zjistí že to není pro něj ono a ta motivace končí stejně rychle jako začala.“*

Pro mnoho sprejerů je vrcholem jejich díla vlakový vagón. Čím více vagónů, nebo celých souprav (i metro), tím větší prestiž. Martin si několik vlakových vagónů už dříve udělal, čeho ale doposud nedosáhl, je metro: *„Cíl, který sem ještě neudělal je pražský metro a druhý cíl je udělat metro nebo vlak někde v cizině...možná se k tomu ještě někdy dostanu.. teď si moc cíle nedávám, sem starší, mám nějaké postavení, zodpovědnost, pracuju.“*

Vrchol ilegálního tvoření má Martin už za sebou a dnes i vzhledem ke svým postihům a povinnostem se snaží najít uplatnění v jiné tvořivé činnosti, která by mu alespoň částečně kompenzovala prožitky spojené s aktivitou graffiti: *„Maluju si doma obrazy, když je hezky chodím na legální plochy a teď sem se začal víc věnovat focení.“*

Kasuistika č. 2 Petr – 18 let

S Petrem jsme se sešli v kavárně. Přesto, že jsme se již několikrát potkali, měl z rozhovoru obavy. Přiznal, že si myslel, že tvorbu graffiti budu brát jako patologickou odchylku od normálu a budu se dotazovat na jeho pochybné záliby. Když zjistil, že o graffiti jeví zájem z hlediska motivace, uvolnil se a otevřeně odpovídal.

Petr žije v úplné rodině a má starší sestru (22 let). Momentálně ukončil střední školu, která ho nenaplňovala a je přijat na Střední umělecko průmyslovou školu svaté Anežky České v Českém Krumlově. Vyjimečný od mých ostatních respondentů (i od většiny writerů) je tím, že tvoří pouze legální graffiti. Malovat začal na základní škole, když chodil do osmé třídy. Ke graffiti se dostal přes bratra svého kamaráda. *„Rovnou sem si vzal spreje a šel sem s ním na zeď, zkusil sem to a líbilo se mi to... předtím sem žádný obrázky do sešitu nečmáral, bylo to naopak, nejdřív zeď pak až skicy.“*

Od prvního pokusu věděl, že je to činnost, která mu přináší potěšení, a tak začal hledat po internetu a v časopisech jakékoliv informace spojené s tvorbou a subkulturou graffiti. *„Vzor sem měl v těch starších generacích, ty co už byli lepší. Mezi lidmi co dělaj grafáče sem se dostal sám, ale preferuju spíš samostatnou práci, takže ani nepatřím do žádný crew.“*

Petr maluje především pro své uspokojení a pro lidi, kteří tomu rozumějí a zajímají se o nová díla na graffiti scéně. *„Dělám to, abych se vyjádřil. Nejde mi o žádnou slávu. Dávám tím něco ze sebe. Dělám to pro sebe a pro lidi, co se o to zajímaj, chci vědět, co si o tom myslí a znát jejich názor.“*

Na tvorbě graffiti Petra nejvíce baví atmosféra činnosti a její nejednotvárnost. *„Když tvořím, je v tom i překvapení, jestli se mi to povede nebo ne. Když se mi to povede, tak sem rád. Mam ze sebe dobrej pocit, uspokojení z dobře odvedený práce. Je to fajn v tom, že nikdy nevíš, co ti z toho vyleze. Baví mě, že se u toho vůbec nedotýkáš tý plochy, na kterou maluješ, to jinou technikou než sprejem udělat nejde“*

Zajímala jsem se, jaký má Petr názor na ilegální tvorbu a jestli si nemyslí, že legální graffiti ztrácí svou podstatu a kouzlo. *„Na legálu určitě ztrácí svojí hodnotu, i mi přijde, že to s pravým graffiti nemá nic společného. Mě se ilegální tvorba líbí třeba u tratě, nebo na nějaký starý boudě, ale za ty postihy to nestojí. Asi bych na to neměl nervy. Ani postupem času bych to nedělal, ilegál není můj cíl.“*

Petr by svůj malířský um chtěl uplatnit zejména ve výtvarné a návrhářské činnosti moderního designu. Rád by zdokonalil svou techniku natolik, aby se mohl této

práci věnovat v profesním životě. Uvědomuje si, že protiprávním jednáním by si mohl pokazit životní kariéru, a tak se distancuje od jakéhokoliv projevu graffiti na nepovolených místech. Jeho motivací není adrenalin, ani prestiž získaná pomalováním vlakové soupravy, ale uznání svého výtvarného nadání, naplněním a seberealizací. Je si plně vědom, že ilegální činností by rozrušil pohodovou rodinnou atmosféru a zklamal by lidi, na kterých mu záleží. Petrovo rodiče o jeho zálibě ví a má jejich plnou podporu.

„Graffiti je trend i umění, záleží na tom, jak se k tomu kdo postaví. Záleží na osobnosti. Někdo si chce jen zamachrovat, protože je to in a někoho to fakt baví... Nejřív si vymyslím barvy a pak až tvary (pozn. většina writerů to má právě naopak, nejdříve si načrtnou, co budou malovat a pak až vymyslí barevné provedení). Věnuju tomu hodně času, minimálně hodku každé den. Maluju si doma i obrazy, baví mě moderní umění a všechno kolem toho.“

I když mi přišlo zbytečné dotazovat se na problémy s policií, nakonec jsem tuto otázku položila. Petr, i když od svého počátku neudělal nic nezákonného, se dostal do situace, která ukazuje, jaký postoj má policie a veřejnost ke graffiti. *„Já konkrétně sem problém neměl, ale ten kluk, kterému sem hlídal jo a to mě poučilo. Naštěstí mi věřili, že sem tam byl jen s nim a nic sem nedělal. Byl sem na policajtech a řešilo se to. A pak sme jednou byli malovat na legálu, ale neměli sme s sebou papír o povolení, tak nás sebrali a vyslychali a pak až když zjistili od starostky že je to povolený, tak nás nechali, ale byla to hrozná situace. Policajti to odsuzujou a hodně po tom jdou. Ty vyšší znají všechny naše pseudonymní jména a chtějí vědět ještě víc.. aby sme nabronzovali ještě další, nebo se přiznali k tomu co sme dělali dřív. Ví toho dost a psychicky na tebe tlačí, že když někoho práskneš, že se ti přilepší, ale není to pravda... I když dělám jenom legál, tak bych nikoho neprásknul.“*

Kasuistika č. 3 Pavel -26 let

S Pavlem jsem dělala rozhovor v parku na lavičce. Když přišel, působil na mě nedostupně. Řekla bych, že v tomto případě jsem byla více nejistá já. Pak ale v konverzaci vše opadlo a rozhovor byl přínosný o nové informace i další odlišný pohled na graffiti tvorbu jako celek.

Pavel začal malovat ve svých čtrnácti letech. Jezdil na tábory, kde se k němu dostala muzika tehdejší začínající hiphopové a rapové scény. *„Bavilo mě jak repujou o Praze, ulicích a nočním životě.“*

Následovalo malování a kreslení do sešitů Už jako malý kluk si všímal kolem sebe nápisů na zdech. *„Bavilo mě, že sem přemejšlel, kdo to udělal, jak se to tam vzalo. Líbilo se mi, že ty šedivý zdi na mě mluví“*

V Praze se seznámil s lidmi, kteří se o graffiti zajímali a sledoval tamní díla. *„Prohlížel sem si to, protože toho bylo mnohem víc než tady.“*

Pavla na graffiti přitahují mimo jiné tvary, písmena a způsob jejich zpracování. *„Uděláš z nich pokaždé jinou věc“*

Jeho tvorba by se dala nazvat streetart (pozn. jakékoliv umění vytvářené na veřejných místech). Nezáleží mu pouze na ploše, kde by byl nejvíce vidět, ale především mu jde o to, aby jeho dílo zapadlo do prostředí a zapůsobilo na okolí. Zanechalo svůj dojem. *„Nedavno sem udělal velký oko, místo panenky je tvar diamantu a bělmo je zlatý. Když sem to dělal, věděl jsem, že kolem toho budou chodit děti do školy, že to určitě uvidí a něco to v nich vyvolá, nebo zanechá, jako to kdysi působilo na mě.“*

Pavel preferuje spíše ilegální plochy, kde je to to pravé vzrušení z akce. Baví ho ale i legální malování, kde se může setkat s přáteli. *„Preferuju ilegál, protože se nikoho neptám, kde to můžu udělat, ale prostě jdu a udělám to. Určitě bych to chtěl radši vidět ve městě než na povolených plochách.“*

Když se Pavel zamýšlel, co graffiti vyjadřuje, jeho podstatu spatřoval v jeho vzniku - v ghettech. *„Podle mě si to pořád nese toho ducha, furt je to nějaká anarchistická seberealizace člověka, kterému to nedovolí systém, nebo kterej se nedokáže prosadit standardně, tak to dělá tímhle způsobem...Ten individualismus, nějaký výtvarný umění, sraní na systém.“*

„ Graffiti je hodně spontánní umění, ale lidi,co někdy něco napsali na zed', at' už to byl vzkaz nebo heslo, to nedělali s tím, že dělaji umění, ale někdo dělá graffiti s tím,

že dělá umění. My to neděláme aby sme nějak oblažovali svět, ale proto, aby sme se podepsali. Děti malují po zdech, protože to někde viděli, reklama to užívá ke komerčním účelům, ale to pravý jádro není trend, to pravý jádro je seberealizace.

Pavel v dnešní době maluje tak jednou za měsíc, ale denně sleduje na internetu co se v graffiti scéně děje u nás i ve světě. Cestuje do Prahy a Brna, protože tam to podle něj pořád ještě „šlape“. Tady (pozn. myšleno v Českých Budějovicích) se už prý nic moc neděje. Writeři, kteří tu tvořili do roku 2003, se vyčerpali různými problémy s policií. *„Dřív to ty lidi fetovali, byli na tom závislí. Dneska je tu málo nástupců, děti dřepí doma u počítače, nic je neláká, neoslovuje.“*

Problémy s policií měl v Praze i v Českých Budějovicích. Nejprve ho chytli ve starém neobydleném domě. *„Překvapivě to dopadlo v pohodě, ale při tom chycení mě hodili na kapotu a začli mi ruce kroutit dozadu. Měli strach jestli nemam bouchačku. Jednají s tebou jako bys někoho zabil.“*

Po dalším zadržení dostal veřejně prospěšné práce, což sám okomentoval jako *„zajímavou zkušenost“*.

V povídání o problémech s policií si Pavel vzpomněl na situace, kdy chycení napomohl alkohol. Tvoření pod vlivem je celkem časté u většiny writerů, nese s sebou však zvýšené riziko chycení, protože člověk není plně koncentrován na realitu a ztrácí zábrany. *„Hlavně ty dva poslední případy sem byl dost na káry, maluješ a neřešíš to. Stojím, otočím se a za mnou stojí dva policajti a koukaj na mě, tak sem jim utek, ale bohužel sem tam v tom stavu napsal svoje jméno a příjmení (směje se)...A místo abych šel někam pryč, tak sem se tam pak potuloval a čapla mě jiná hlídka. To další sem jim taky utek, ale ještě předtím sem jim nechal svojí občanku.“*

V pubertě byl graffiti styl jeho života, nyní má i jiné zájmy. Kvůli této zálibě se přihlásil na studium reklamní grafiky, vystudoval a dnes je to zdroj jeho příjmů.

V rodině Pavla v graffiti tvorbě nikdo nepodporoval. *„Mamku a babičku to sere, mají mě rádi a mají o mě strach. Nechtějí abych měl průsery. Chtějí, abych byl hodnej kluk, slušnej a v pohodě, takže takováhle rebelantská věc se jim nelíbí, ale nikdy se nezajímali proč to dělám, i když sme vzájemně dost otevření.“*

Když bylo Pavlovi osmnáct, maloval i na hodnotné objekty. Dnes, protože si váží umění, lituje, že dříve maloval na staré domy a říká, že už by to neudělal. *„Zajímá mě architektura a vážim si toho, když má někdo barák a dá do něj prachy aby ho opravil, takže bych už neudělal takovou kravinu, že bych to popsal. Člověk by si měl vážit věci kolem sebe. Na soukromý věci prostě nepišu.“*

Pavel má ke graffiti specifický postoj. „*Graffiti má kouzlo tajemna, zanechává odkaz do budoucnosti. To město na tebe najednou mluví. Dospělí už tohle moc nevnímají, jsou zaměstnaný materiální stránkou.*“

Pavel netvoří pro lidi v subkultuře. Jeho vlastní náplní seberealizace je zanechávat po sobě odkazy, díla, obrazy, které budou do okolí něco vyzařovat a upoutávat pozornost veřejnosti. Jak sám říká, především děti jsou vnímavé ke svému okolí. Dospělí lidé se nedokáží zamyslet nad smyslem díla a vidí pouze vandalem pomalovanou zeď, která si vyžádá vysoké náklady na její opravu.

Kasuistika č. 4. David -33 let

S Davidem jsem se setkala přímo při jeho legální tvorbě. Byl hezký den, a tak místo sezení v kavárně navrhl, ať za ním přijedu za garáže (pozn. legální plochy k malování na sídlišti Vltava v Českých Budějovicích). Když si dodělával své dílo, které začal tvořit předchozí den, povídali jsme si a seznamovali se. Davida jsem viděla ten den poprvé. Dříve jsem pouze vídala jeho práci na jiných místech a upoutalo mě, že každý svůj výtvar věnoval své přítelkyni, nebo dceři.

K rozhovoru přistupoval velmi vážně a důležitě. O dané téma jevil zájem a velice ho těšilo, že jsem byla ochotna vyslechnout si jeho názor. Snažil se mluvit spisovně a obsáhle.

V době dospívání jezdil na skateboardu a listoval časopisy věnující se této sportovní aktivitě. V pozadí fotek, které byly pořízené v Německu nebo Americe si všiml pomalovaných zdí a obrázků. *„Líbilo se mi to. Říkal jsem si, proč to není i tady?“*

Začal shromažďovat veškerý materiál s tematikou graffiti a v roce 1994 poprvé maloval sprejem. *„Během vyučení jsem jezdil do Mnichova na brigády a kolem tratí jsem viděl krásně barevně pomalovaný zdi. Chodil jsem s klukama na zdejší akce a už se věnoval jenom graffiti. Lidi co dělali oldschool styl mě učili sketche a vysvětlovali mi, jak malovat. Jim bylo tenkrát třiatřicet a mě bylo sedmnáct.“*

David se zamýšlel, co pro něj graffiti znamená. *„Graffiti je o kvantitě a o síle jména. Nejde to ošidit. Sou lidi, co to dělaj napůl, lidi, který to dělal jen pro image, nebo aby mohli říkat, že sou taky writeři a někam patří. Prostě komerčáci, zakomplexovaný děti, který neví, kam se vydat.“*

Nicméně přiznal, že i on sám to neměl v životě lehké. *„Taky jsem měl plno komplexů a právě graffiti mě chytlo a odpoutalo od toho. To nemyslím, že je to nákej lék, ale graffiti jako takový dokáže naplnit člověka aniž by byl úplně fyzicky zdatnej, může třeba ve společnosti zanikat a vlastně silou svého jména, formou toho graffiti, výtvarnou cestou se dokáže prosadit.. že všude uvidíme jeho jméno a to by mělo bejt respektovaný. V dnešní době už tomu tak není, lidi neví co je respekt na graffiti scéně. Dávaj přednost mejdanům a drogám“*

Davida na graffiti tvorbě nejvíce láká, že si vše řídí sám a nikdo mu do toho nemluví. Aniž by více věděl o hierarchii potřeb, vystihl seberealizaci v graffiti těmito slovy. *„Je to celý na něm, jak to člověk provede, může si dát sluchátka do uší, svítí u toho sluníčko, je najedenej a nepotřebuje zrovna na záchod, pak se může na tom*

legálu vyřádit třeba až do večera.“ David tak trefně vyjádřil, že pokud by nebyly uspokojeny základní fyzické potřeby, nemohl by si graffiti tvorbu vychutnat a užít. Týká se to jak legální, tak ilegální činnosti.

Své pocity při tvorbě zprvu nedokázal pojmenovat. *„Je to nepopsatelný, kdo si to nezkusí, nepochopí. Je to jako tandemovej seskok, dokud neskočíte, nepochopíte ty pocity. Je to strašně moc neomezených barev a kombinací, tvarů a provedení... Variabilita, odráží se v tom aktuální nálada člověka, jestli má uspokojený základní potřeby, jestli hulil, přišel vožralej, nebo nervózní po rozchodu.“*

„Graffiti je možnost projevu, vzrušení a osobní zviditelnění, hodně lidem to pomohlo, nebudu to hájit, že je to lék, nebo forma terapie, i když já sám to tak prožívám a hodně lidí co znám taky.“

David se domnívá, že nejsou lidé, kteří by malovali pouze legál nebo ilegál. Myslí si, že ti, kteří přestali malovat ať už z důvodů obav z postihů, nebo kvůli jiným aktivitám, jsou slaboši. *„Vítěz graffiti je ten, kdo dělá furt a nejdýl s největší vytrvalostí aniž by se na to vykašlal tím, že ho chytli policajti, nebo tím, že to nedokázal pořádně pozřít a vybičovat se, nebo dal přednost drogám. Jsou to právě drogy a ženský, který odtáhnou od aktivit.“*

V graffiti se podle Davida neřeší, jaký kdo má společenské postavení a status. Jestli někdo jezdí v drahém autě, nebo z jaké rodiny pochází. *„Tam je to daný umem tý ruky, vkusem kombinace barev a tou kvantitou, tam je jedno jestli někdo vydělává milion, když neumí malovat, tak může jít tak leda do prdele.“*

Dnes už David tvoří převážně legálně. Dříve se však nejvíce věnoval právě ilegálnímu graffiti, které mu dávalo intenzivnější prožitky. Místo pro svou ilegální tvorbu vybíral podle rizikovosti a viditelnosti. *„Adrenalin, velké vzrušení, až úchylka se z toho může stát. Z toho inkognita, že člověk dělá něco zakázaného a nemůže se na něj přijít.“*

David v ilegální graffiti tvorbě spatřoval i jiné výhody. *„Rozdělil sem se na dvě osoby. Jedna, že sem fungoval v tom běžném životě, rádobý systému, kde sem všechno vodkejšval, úsměvy, kvalitně odvedená práce a v tej druhé osobě sem moč lézt po městě, jako ty myši a dělat nezákonný věci.“*

V graffiti David nevidí nic strašného, jeho názor je takový, že se v dnešní době dějí mnohem závažnější problémy spojené s trestnou činností, že zviditelnění se náním na zdi vlastně nikomu neublíží. *„Nebudu lhát, ty fasády, je to na zabítí, ale je to taková hra, patří to k tomu, na tom já nic nezměním. Ty vagonky sou taky*

v rozporu jestli to tam patří nebo ne. Já myslím, že by to ta mohlo bejt, protože na to, že ty vlaky fungujou v takovým stavu v jakým sou. Jakej nabízej komfort za ty ceny, tak by ty vlaky vůbec neměli řešit, natož někoho za to zavírat do vězení.“

David si v životě prožil těžká období, která jeho činnost chvilkově utlumila. Jeho rodiče se rozvedli když byl malý. V adolescentním věku mu zemřel otec a i on sám, ač tvrdí, že se velmi snažil, aby se to nestalo, se rozvedl se svou ženou, se kterou má malou dceru. Okolnosti ho svedly k drogám a hraní automatů. Aby „utekl“ od problémů, odjel do Anglie, kde pracoval a věnoval se naplno malování. Graffiti bylo bezmála jedním z prvků, které ho dostaly zpět do reality a prostřednictvím tvorby se sám postavil na vlastní nohy. Dnes má práci a zodpovědnost, která ho limituje pouze na legální tvorbu. Spatřuje v ní uvolnění, relaxaci, vybití energie a odreagování od všedních problémů. Snaží se, aby graffiti, jako legální zájmová činnost, byla více propagovaná. *„Rozvíjí se tance, počítače, tak proč neudělají víc zón a ploch na malování, kde by se mohli všichni realizovat. Poznal sem moc lidí co malujou, protože je to osvobozuje. Byl to člověk silně věřící, vozičkář, chudej i bohatej, malujou i barvoslepí lidi.“*

Rád by viděl kroužky pro děti, učení techniky malování sprejem. Ne proto, aby šly a zničily první fasádu domu, ale proto, aby si rozšířily možnosti tvoření. *„Malovat a rozvíjet svou vlastní fantazii.“*

Kromě své graffiti činnosti Davida baví sport, vaření a zdravý životní styl.

Dnes už by nikomu nedoporučoval malovat v ulicích měst, protože s nárůstem kamerového systému by byl postih téměř jistý. *„Nemá to žádnou tradici. Absurdní je to, že sme žili za železnou oponou. Tričko s nápisem USA vadilo ve škole, tak nedej bože, aby někde byly barevný nápisy. Dneska je to v klipech, těžší z toho reklama a začíná to bejt komerční. Jedna věc je třeba si uvědomit, graffiti nelze vymítit, nikdy.“*

Kasuistika č. 5 Marek -21 let

S Markem jsem se setkala v kavárně. Kontaktovala jsem ho prostřednictvím internetu a s rozhovorem souhlasil. Byl však v odpovědích zdrženlivý a vyhýbal se tématům ilegálního tvoření. V této situaci jsem akceptovala jeho obavu svěřovat se cizí osobě. Rozhovor se ale nakonec povedl a přinesl mi další zajímavé informace o pohledu na graffiti tvorbu.

Markovi bylo v době, kdy začínal, šestnáct let. *„Začal sem si všimnout těch všemožných nápisů na zdech. To bylo když sem byl o prázdninách v Brně u táty na brigádě a seznámil sem se tam s klukem asi třicetiletým, kterej je takovej brněnskej praotec graffiti, bohužel už teda nedělá, a tomu sem se o mým nadšení zmínil a ukázal mu pár čmárančů co sem nakreslil a on mi o tom začal vyprávět a dokonce mi koupil i bílou a černou plechovku a šel mi to ukázat názorně na legál... sice sem ho už nikdy neviděl, ale nikdy na to nezapomenu.*

Informace o graffiti shromažďoval z internetových zdrojů. *„Na you tube sem shlídnul myslim tak miliardu videí všeho možnýho okolo graffiti, pak i další weby, byl sem do toho v tý době neskutečně zažranej.“*

Od té doby, co Markovi známý writer ukázal první tahy sprejem, se Marek následně vše učil sám. *„V týhle době už se na to dělaj i regulérní sezení, kde jim zaplatíš a oni tě to naučej, ale to mi přijde ujetý.“*

Marek preferuje spíše samostatnou práci. Zpočátku měl snahu se začlenit do skupiny, ale vzhledem k dnešní situaci od toho upustil. *„Vždycky sem jel sám, ale rád maluju i ve více lidech, ale budějovická scéna mi přijde dost suchá, tak sem se ani nikam necpal. Jediný o co mi šlo a furt de, je strávit ten čas u tý zdi nebo plátna, mít sluchátka v uších a prostě se tím bavit.“*

V graffiti jeho tvorba začala, nicméně vzhledem k dnešnímu riziku, strachu z postihů a situaci mezi writery, svou tvorbu uplatňuje jiným směrem. *„Já už nedělám graffiti v tom pravým slova smyslu, už spíš maluju a místo štětce mám plechovku s barvou. Jasně, když jedu dvakrát za měsíc do Prahy, tak sem tam taky s kámošem deme na street a na legál podepsat se, ale hlavně teda dělám ty obrazy, portréty povětšinou.“*

Pocity spojené s tvorbou Marek popsal následovně. *„Uklidňuje mě to, nejlíp se při tom uvolním a relaxuju. Pak je i fajn, když ti to někdo pochválí a tak, ale to je jenom*

takovej bonus. Pohoda prostě. Oblíbená muzika v uších, cigáro v jedný ruce ve druhý ruce plechovka, koukat se jak z ničeho vytváříš něco pěkného.“

Marek radši tvoří na povolených místech. I když se ilegální tvorbě nebrání. Pouze zdůrazňuje, že dnes mu kvalitně odvedená práce poskytne stejné pocity, jako riskantní rychlý výtvar na omítce domu. *„Oboje má něco do sebe. Preferuju legál, protože nejsem ten adrenalinovej typ. Rád si užiju těch svejch pět šest hodin u tý zdi a mám pak z toho větší radost než z deseti udělanejch vagonů.“*

Marek si nemyslí, že by legální činností ztrácelo graffiti svou podstatu. *„To kouzlo si v tom každěj najde, když ho to baví a nedělá to jenom aby zafrajeřil před kámošema. Pro mě je to kouzlo, ten úžasnej relax, pro někoho to je ten zvýšenej tep, když se plíží v noci k vlaku.“*

Jeho aktuální velkou zálibou je tetování. Je velmi výtvarně nadaný a v tomto směru i vyhledávaný. Vzhledem k nedostatku času se graffiti v současné době věnuje méně. *„Tenhle rok sem si dal se sprejema pauzu, protože se učim tetovat a oboje bych finančně neutáh.“*

Graffiti je podle Marka o zábavě, tvořivosti a respektu. *„Baví mě to dělat, protože u toho musíš bejt tvůrčí a maximálně originální, abys lidi zaujmul a pro respekt a uznání to dělaj podle mě, i když to většinou nepřiznaj, všichni. Když už do toho dáš takovejch peněz, tak chceš, aby to lidi viděli a řekli si že to je hustý.“*

V době kdy byl v tvorbě graffiti aktivní (od konce roku 2007 do konce roku 2010) to bylo Markovo jediné hobby, což znamenalo, že kdykoliv měl k dispozici finance, všechny je utrácel za plechovky s barvou.

Zkušenosti s tvořením pod vlivem návykové látky si Marek také zkusil a myslí si, že to k tomu svým způsobem patří. *„V Praze malujem vždycky v hrozným stavu.“* Blíže už ale nedefinoval, prostřednictvím jaké látky se mění jejich realita.

Marek má i jiné zájmy, ale vše se točí kolem výtvarné činnosti, kde je třeba uplatnit svůj tvořivý potenciál. *„Tetování, malby jako takový bych taky chtěl dělat, oleje a tak, ale zatím jenom našlapuju kolem. Pak rád zajdu s klukama na jedno a to je tak všechno, v podstatě od mejch sedmnácti je jakýkoliv malování to jediný co mě baví a co dělám, zbytek je jenom taková vata.“*

Markova rodina ví o jeho legální i domácí tvorbě a má jejich plnou podporu. V začátcích své ilegální tvorby byl Marek dopaden policií. Dnes se takovým situacím snaží vyhýbat. *„Ze začátku, když sem ještě dělal spíš ulici, tak mě dvakrát chytili, ale žádněj velkej problém sem z toho neměl. Postihy sou fér, myslim, že to dává klukům ten*

správněj náboj při akcích. Podle mě se nevyplácí riskovat, ale jinak to chápu... Je na tom něco vzrušujícího.“

Kasuistika č. 6 Tomáš - 27 let

Tomášovy začátky směřují na základní školu, kde si kreslil do sešitu aniž by tušil, že jeho tvořivá činnost bude mít v budoucnu uplatnění v graffiti či jiné výtvarné činnosti. Později, když chodil na umělecko průmyslovou školu, ho graffiti začalo více oslovovat. „*V roce 2003 sem začal dělat sprejem. Bylo to hustý, kostrbatý, ale v tu chvíli sem si prostě připadal svobodně a nesmrtelně. Možná sem to bral i jako revoltu proti společnosti. V tej době sem byl mladej rebel co má všechny na salámu. Ted', když se nad tím zamyslim, tak se tomu musim hrozně smát.*“

V době, kdy Tomáš začínal tvořit, bylo velmi málo informací o graffiti. „*Časáky stály ranec, video bylo jen asi jedno a já byl tenkrát ještě nevyčválanej. Nějak sem nesledoval světovou scénu.*“

Nikdo Tomášovi v jeho začátcích nepomáhal, ani zde nebyl nikdo, kdo by mu ukázal techniku a dal užitečné informace. „*Svuj styl sem si brousil sám. Jasně, že když se ti zalíbili nějaký tvary, tak se z toho něco vzalo ale ne úplně kopírka. To dělal asi každej. Ovšem nikdy sem neměl vzor, kterej by mě nějak obzvlášť ovlivnil. Ale bavil a baví mě CAN2.*“

Tomáš od doby, kdy začal malovat, uplatňuje svou tvořivost spíše individuálně. „*Mezi writery sem se asi ani dodnes nedostal. Snažil sem se vždycky věci dělat tak, abych byl rozpoznatelný mezi ostatníma. Ostatní dělali pieces a já se snažil do toho zakomponovat prvky, který ostatní nedělaj. Třeba písmo stylizovaný do nějakých tvarů. Například příroda, vesmír, lidi a tak dále. A nedělal sem to jen sprejem, ale i štětcem, fixou a tím pádem sem nikdy touhle komunitou nebyl moc považovanéj za writera. Proto i radši tvořím sám než v tlupách.*“

V dnešní době Tomáše na graffiti nejvíce baví to, že svou tvorbu řídí sám. „*Nenechám se strhnout proudem toho co je in a co ne. Namaluju si prostě to na co mam chuť a čím chci. Už nedávám na kecy ostatních, co by se mělo a co ne. To mi dává ten pocit volnosti, styl a postup, kterej zvolim. Nikdy sem nechtěl pochodovat s davem.*“

Právě v této volnosti tvoření spatřuje Tomáš své naplnění. Maluje pro lidi, pro okolí, ne pro lidi v subkultuře. Chce, aby jeho dílo vyniklo v prostoru a upoutalo svou nevšedností. „*Aby se ten divák zastavil a přemýšlel o tom, nebo aspoň zavadil okem, že se mu to líbí. Obyčejnejch věcí je na světě dost a já nechci bejt obyčejnej.*“

I když Tomáš dnes tvoří převážně vypracovaná díla na legálních plochách, přiznává, že byla doba, kdy ilegální činnost výrazně převažovala. „*Ilegální tvorba ke*

graffiti patří ať se děje, co se děje. Když sem byl mladší, tak to bylo na denním pořádku. Dneska už si radši namaluju v klidu legál, se kterým si můžu víc vyhrát a má to pro mě větší hodnotu, než se někde v noci stresovat u něčeho co sice ocení daná komunita, ale taky ne většina.“

Ilegální tvorba ve většině případů probíhá v noci. Záleží proto na mnoha detailech. Vybrat vhodné místo, které by bylo viditelné a zároveň dostupné, je náročné. *„Na ilegálu sem si vybíral fleky vždycky delší dobu dopředu. Jezdil sem přes den na kole a čuměl sem, kde by se co dalo udělat. Večer sem to šel ještě omrknout, jak se věci mají za nočního provozu. A pak se vidělo, jestli to tam půjde, nebo ne.“*

Vzhledem k tomu, že z okolí a z fotografií znám Tomášovu tvorbu, velmi mě překvapilo Tomášovo zařazení se mezi začátečníky. Jeho výtvary patří bezpochyby mezi nejuznávanější nejen v republice, ale i za hranicemi. Přesto je skromný. *„Řadím se mezi začátečníky. Celej život se člověk učí. Co udělám dnes a přijde mi to dobrý, za tejdén už je pasé. V tu chvíli je to možná strop, ale s další zkušeností se zase posuneš o kus dál.“*

„Graffiti vyjadřuje náladu člověka, povahu, charakter myšlení. Není kouře bez ohně. Není řeky bez vody. Graffiti je pokaždé jiný, i když ho dělá jeden a ten samej člověk.“

Tomáš věnuje malování mnoho času. *„Každý malej nápad si naskicuju. Buď se to ujme nebo letí do koše. Ale čmárám si furt něco.“*

„Úspěch? Není. (směje se). Úspěch je pomíjivej. Jen bych chtěl, aby se o mě vědělo. To by byl úspěch.“

Zkušenosti s tvořením pod vlivem návykové látky Tomáš má. *„Dřív sem maloval zhulenej, ale z toho už sem vyrost.“*

Kromě malování má Tomáš i jiné záliby. *„Baví mě furt se v něčem hrbat a něco kutit. Ať sou to auta, nábytek, počítače, nebo holky (směje se).“*

Na otázku, jaký názor na to má rodina (přítelkyně) pokud o tom, ví odpověděl: *„Rozhodně pozitivní názor. Kdo si hraje nezlobí (směje se).“*

Na konec rozhovoru s úsměvem dodává: *„Problém s cajtama je furt, ale nikdy mě nechytli u ilegálu, takže sem zatím furt ve hře (musim zaklepat). V mejch letech už se nevyplácí riskovat, nohy sou už pomalý.“*

Kasuistika č. 7 Ondřej -28 let

S Ondrou jsem se po telefonické domluvě setkala v kavárně. Rozhovor s ním byl výjimečný především svou délkou a formou. Neodpovídal na položené dotazy, jako ostatní. Vzal si mé otázky před sebe na stůl a začal vyprávět. Z tohoto důvodu zařazuji Ondrovu kazuistiku jako poslední. Jeho výklad byl tak zajímavý, že jsem se v jeho zpracování omezila pouze na nejnnutnější vpisování.

„Když sem začal, tak mi bylo asi čtrnáct let. Viděl sem graffiti kolem sebe, začínalo se tu objevovat a jezdil sem různě i do Prahy. Všimnul sem si toho z časáků co mi táta vystříhнул, po revoluci, když se sem dostaly z Ameriky a z Berlína. Od malička sem maloval, kreslil a něco vytvářel, tak mě to zajímalo, protože to bylo víc z ulice. Jezdil sem na bruslích a hrál basket, takže to k tomu bylo takový blízký. Kreslil sem na papír a různě zkoušel. To mi bylo třináct.“

Ve čtrnácti letech se Ondra seznámil s klukem, který už maloval. *„Občas sem u něj přespával, tak sem s nim šel malovat a pak mi dal nějaký spreje, že sem si i sám udělal první piece. Tady ten týpek mi ukázal, jak na ulici, že mi hlídal. Pak sem si udělal první věc někde na zastávce a ten kluk mi říkal, že mi to moc nejde, že to pro mě moc není. Já sem si myslel, že jo, že by mi to šlo, tak sem si dál dělal skicy, a pak sem se dostal zase mezi jiný lidi, který začínali, takže sem s nima začal chodit kolem trati a všude možné a to už sem se snažil malovat vlastní jméno, protože sem věděl, že v tom je ta cesta, že to má být osobitý. S tím jedním sme pak udělali crew, podporovali sme se, měli jsme společný zájmy.“*

Učil se sám podle graffiti obrázků, které byly pořízené v Americe a Berlíně. *„Zkoušel sem ty písma. Napodobování toho, co sem viděl. Sme byli vlastně jedni z prvních co tady začali malovat.“*

„Kolem roku 1999 sem si říkal, že bych se měl dostat do vlastní formy, tak sem začal úplně od jednoduchosti od základní abecedy, abych se dostal k osobitějšímu podání. Už předtím sem se snažil, aby mě neovlivňovaly ty styly co sem různě viděl. Je těžký se z toho odpoutat.“

„Ty starší, když viděli, že maluju, tak mě vzali na vlaky a ukázali mi, jakým způsobem se to dělá. Takle sem se dostal k vlakům, což je jednou z podstat jak vzniklo graffiti, na metru a na vlacích, protože jezdily a viděli to lidi z různých částí republiky.“

To mi bylo osmnáct a už sem maloval víc. Chodili sme hodně často a většinou ve dvou. Bavilo nás to jako společná aktivita.“

„Ze začátku sem hodně maloval na ulici, bylo to i zviditelnění se v tý skupině, protože další tě schazovali. Třeba ti, co začali rok přede mnou si mysleli, že sou někde jinde, tak tímhle člověk ukáže, že to jde, že ty místa se dají udělat. Pak sem se seznámil s lidma z Prahy, který hodně malovali vlaky a metra, to bylo třeba v roce 2000, já měl třeba dvacet vlaků a oni třeba přijeli a měli davcet wholecarů na metro a třeba sto vlaků a padesát na metro, protože byli přímo u toho v tý době, to ještě dobře šlo.“

„Začneš kolem města, nějaký tratě a tagy ve městě a zjistíš, jak to jde a prostě chromy ve městě a co nejlepší místa. Nejvíc viditelný a co největší věci, aby bylo vidět, že to jde dělat. V tý době sem to bral jako šokovat lidi, vyvádí je to z konzumu obyčejnýho všedního dne. A ty v nich vzbudíš nějakou emoci vteku, překvapení, vyvedeš je z toho stereotypu.“

„Ale chromy, to děláš hlavně pro tu skupinu lidí, pro tu kulturu. V tý době sme byli spojený, ty co dělali graffiti s téma co dělali rap a muziku. Sme drželi jádro, pár lidí. Byli jsme spojený dohromady a to dílo bylo hlavně pro ně.“

„Obyčejný lidi vidí jenom ty tagy a to nejhorší a nejvíc to samozřejmě vidí na těch novejšch fasádách, nebo na nějakým kostele a tím vlastně odsoudí celou tu skupinu a když tě někde chytí nebo tě někde vidí, tak tě berou, že jsi jeden tadyhle z těch dementů, co jsou mimo.“

„Na druhou stranu ty tagy zase dneska cenim, je to součást graffiti, to z čeho to vzniklo, z podpisu, ve kterým je určitá energie jedním tahem. Je to ta podstata, ten grafáč je jenom to tago zvětšený, tlustý a obtáhnutý a vybarvený.“

„Pak mě začaly bavit hlavně ty tagy, ty ztagovaný místa, že to žije to město. Na některých místech mi to přijde fakt zbytečný, ale když to vidíš ve velkých městech, kam to graffiti prostě patří, třeba v Berlíně, nebo v těch ghettech, tak jak je to potagovaný celý a vrství se to a pomalu se tam mezi to nepodepíšeš, hledáš místo. Má to svojí atmosféru a pro mě už je to stejný jako veškerá tvorba. Jako kdyby to byl obraz složenej ze stovky podpisů a každej do toho dá nějakou energii, nějakou svůj pocit v tu chvíli.“

„Když potom děláš hodně ten ilegál, a člověk se do toho opře jako hodně a dělá to fur,t tak ten adrenalin je návykovej, člověk se na tom stává závislej, a hlavně tím žije furt.“

„Protože třeba přes den jedeš a máš fixu v kapse a chceš se podepsat třeba v autobuse, tak vlastně ten adrenalin tím podporuješ, že támhle koukáš, kde se to dá

popsat a pak jdeš večer malovat třeba někam na vlak a připravuješ celou tu akci a děláš všechno a nakonec se tam musíš dostat a koncentrovat se, abys do toho v tu chvíli dal co chceš.“

„Je to jako droga, potom už když je to hodně, nedokážeš nad ničím racionálně přemýšlet. Taky sem to zažil, když sem dělal ty vlaky a furt musíš, protože vlak je to nejvíc co můžeš v graffiti udělat. Vždycky to bylo to nejsilnější.“

„Pak sem měl pracovní úraz a potom se to celý změnilo. Pak sem tím byl omezenej, nemohl sem běhat, byl sem na tom fyzicky špatně, ale furt mě lákalo malovat, protože předtím jsem ti žil hodně.“

„Byl sem půl roku v nemocnici a potom mě to zase hodilo jinam, změnilo to celkově všechno, od fungování v normálním životě. Po tom úraze jsem si říkal, že se asi nebudu moct věnovat normální práci, tak jsem se začal ještě víc trénovat v malování, abych se tím třeba mohl jednou živit.“

„ Začal sem se víc soustředit na všechno co by se hodilo. Předtím sem dělal víc tu volnou tvorbu to graffiti a pak sem si uvědomil, že když chceš něco tvořit, tak nemaluješ jenom písmena, ale maluješ celky a je to malování jako každý jiný, takže musíš mít základ ze všeho. Já sem měl uměleckou školu a od malička sem dělal, takže sem v sobě měl tyhle základy, ale stejně sem si pak musel začít hodně trénovat a okoukávat to z přírody a okolí a všechno, jak to funguje a vypadá a barevně, aby to vypadalo hezky a prostorově. Víc jsem se uvolnil a začal sem dělat prostorový graffiti 3D“

„Jak sem nemohl běhat, tak jsem to dělal do doby než mě chytly. Měl sem podmínku. Pak mě začali řešit jako velkej případ kriminálka, nastřádali ty věci zpětně za nějaký rok a přišli se škodou asi milion a tam už hrozilo vězen a hlavně to, že bych to musel zaplatit.“

„Když se člověk naučí malovat, tak musí bejt tak trochu výtvarník a zpracovávat to co vidí kolem sebe a dávat to do toho. Začal sem skládat věci z různých součástí a pak sem to maloval třeba podle toho.“

„Jako každej výtvarník musí zjistit, nebo vidět to co je kolem nás v přírodě a celkově ty funkce, je vlastně to z čeho ty můžeš stylizovat a něco si z toho brát, my tady nevymyslíme nic novýho na zemi, to dokonalejšího než je tady udělanýho a funguje to, to je největší art, to co je kolem nás, že to funguje a že sou mraky barevný, že sou listy a zvířata a na nich ty přechody barevný, všechny ty kombinace.“

Ondra dnes tvoří i věci plastické, kdy se cítí být součástí toho, co dělá. Mnoho lidí si dnes myslí, že už se svou tvorbou skončil. Pro něj je ale dnes to nejjistší graffiti to, co vidí kolem sebe a může to doplňovat o prvky, které ve finále vytvoří celek. Při jeho tvorbě je vidět obrovský myšlenkový posun, kdy z mladého rebelského adolescenta vyrostl umělec, který se dnes pod svá díla může podepsat.

„Sprejem dělám každou chvíli, někdy i měsíce každé den od rána do večera. Vidím ten rozvoj, to mě na tom baví, mě baví ta cesta íit a rozvíjet to. Dneska du v lese a udělám něco z kamenů a mam pocit, jak kdybych tenkrát udělal ten vlak.“

8.1 Shrnutí výsledků

Výsledky výzkumu ukázaly, že sprejery ke své činnosti nejvíce motivují tyto důvody: osobní zájem o výtvarné umění a činnost s ním spojenou, vyjádření svých vnitřních pocitů, možnost šokovat, získat uznání, respekt a prestiž, zviditelnit se, realizovat své fantazie, odreagovat se od svých problémů, svobodně se projevovat a v neposlední řadě adrenalin, dobrodružství a riskování, které je především u ilegálního tvoření graffiti.

8.2 Výsledky doplňkového výzkumu

V dotazníku odpovídalo 31 mužů a 39 žen. Věk respondentů byl v rozmezí od 15 do 55 let.

Graffiti považuje:

46 respondentů- trend mladých lidí

18 respondentů- umění

6 respondentů- vandalismus

Jiná odpověď se v tomto případě nevyskytla.

Postoj ke graffiti:

49 respondentů -líbí se mi

8 respondentů -spíše se mi líbí

5 respondentů -spíše se mi nelíbí

8 respondentů -nelíbí se mi

Nevím, neodpověděl nikdo z dotazovaných

Graffiti akceptuje:

61 respondentů- povolené plochy

8 respondentů- v ulicích

1 respondent – dopravní prostředek, vlak

52 respondentů si nevzpomnělo na žádný shlédnutý film s graffiti tematikou.

18 respondentů shlédlo film Gympl. Z toho 15 respondentů změnilo svůj názor na graffiti tvorbu a zbylé 3 nikoli.

Respondenti se domnívají, že sprejer svou tvorbou vyjadřuje: své pocity, nálady, emoce, názory, problémy, styl života, postoj ke společnosti, postoj k sobě samému nebo nevyjadřují nic a pouze „čmárají“

Postoj společnosti ke graffiti tvorbě je kladný, jedná-li se o povolené k tomu určené plochy. Respondenti tak reagovali na výtvořené zejména při legální

činnosti. V ulicích se graffiti líbí jen šesti dotazovaným, přičemž se jednalo o respondenty mladší dvaceti let.

Závěr

Cílem mé práce bylo zjistit, co motivuje sprejery k jejich aktivitě a jaké jsou hlavní důvody této činnosti. Dále pak zjistit, jak současnou situaci vnímá společnost a jaký je její názor na tvorbu graffiti v ulicích.

Domnívám se, že cíle práce byly splněny.

Na základě kvalitativního šetření jsem došla k těmto hypotézám:

H1 : Motivací ke graffiti je především snaha o sebevyjádření pomocí tvorby.

H2: Společnost graffiti akceptuje na povolených plochách a celkový postoj k projevu graffiti je spíše kladný.

Vzhledem ke kvalitativnímu výzkumu nelze hovořit o potvrzení hypotéz. Tyto hypotézy byly vytvořeny po vyhodnocení výzkumu na základě zjištěných dat.

Uvedenou bakalářskou práci je možno využít v institucích, které pracují se subkulturami a rizikovou mládeží. Využití může nalézt i v otázce prevence. Především je tato práce věnována všem, kteří chtějí pochopit a porozumět činnosti, jednání a vyjádření sprejerů.

Použité zdroje

Literatura:

1. ATKINSON, R., *Psychologie*. 1.vydání, Portál: 2003. 752 s. ISBN 80 7178 640 3
2. ĎURIČ, L. a kol. *Tvorivé myslenie a psychológia*. 1. vydání, Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľství, 1990. 157 s. ISBN 80-08-00326-X
3. ČÍRTKOVÁ, L. *Policejní psychologie*. 3. vydání, Praha: Portál, 2000. 256 s. ISBN 80-7178-475-3
4. FISCHER, S., ŠKODA, J. *Sociální patologie: analýza příčin a možnosti ovlivňování závažných sociálně patologických jevů*. 1.vydání, Praha: Grada, 2009. 224 s. ISBN 978-80-247-2781-3
5. HARTL, P., HARTLOVÁ, H. *Psychologický slovník*. 1.vydání, Praha: Portál, 2000. 776 s. ISBN 80-7178-303-X
6. HLUBINKOVÁ, Z. a kol. *Psychologie a sociologie ekonomického chování*. 1.vydání. Praha: Grada, 2008. 280 s. ISBN 978-80-6378-5
7. HOLIŠ, M. *Možné způsoby práce se členy graffiti subkultury v rámci terénní sociální práce - streetworku*. [s.l.], 2006. 45 s. FSS MU. Bakalářská práce.
8. HRABAL, V., MAN, F., PAVELKOVÁ, I. *Psychologické otázky motivace ve škole*. 1.vydání. Praha: SPN
9. CHALUPA, B. *Tvořivé myšlení: tvořivost jako dobrodružství poznání*. 1. vydání, Brno: Barrister a Principal, 2005. 120 s. ISBN 80-7364-007-4
10. JANDOUREK, J. *Průvodce sociologií*. 1. vydání, Praha: Grada, 2008. 208 s. ISBN 978-80-247-2397-6
11. LOKŠOVÁ, I., LOKŠA, J. *Pozornost, motivace, relaxace a tvořivost dětí ve škole*. 1.vydání, Praha: Portál, 1999. 208 s. ISBN 80-7178-205-X
12. MATOUŠEK, O. *Sociální práce v praxi*. 2. vydání, Praha: Portál, 2010. 352 s. ISBN 978-80-7367-818-0
13. MATOUŠEK, O., KROFTOVÁ, A. *Mládež a delikvence: Možné příčiny, struktura, programy prevence kriminality mládeže*. 2. vydání, Praha: Portál, 2003. 344 s. ISBN 80-7178-771-X
14. MIOVSKÝ, M. *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. 1. vydání. Praha: Grada, 2006. 332 s. ISBN 80-247-1362-4

15. NAKONEČNÝ, M. *Motivace lidského chování*. 1. vydání, Praha: Academia, 1997. 270 s. ISBN 80-200-0592-7
16. NOVOTNÝ, O., VOKOUN, R., a kol. *Trestní právo hmotné*. 5. vydání, Praha: ASPI, a.s., 2007. 480 s. ISBN 978-80-7357-261-7
17. OVERSTREET, M. *In graffiti we trust*. 1. vydání, Praha: Mladá fronta, a.s. 2006. 232s. ISBN 80-204-1325-1
18. PAVELKOVÁ, I. *Motivace žáků k učení: perspektivní orientace žáků a časový faktor v žákovské motivaci*. 1.vydání, Praha: Univerzita Karlova, 2002. 250 s. ISBN 80-7290-092-7
19. PAVLOVSKÝ, P. *Soudní psychiatrie a psychologie*. 3. rozšířené a aktualizované vydání, Praha: Grada, 2009. 323 s. ISBN 978-80-247-2618-2
20. SLOWÍK, J. *Speciální pedagogika*. 1.vydání, Grada, 160 s. ISBN 80-247-1733 6
21. ŘEZÁČ, J. *Sociální psychologie*. 1. vydání, Brno: Paido, 1998. 268 s. ISBN 80 85931-48-6
22. ŘÍČAN, P. *Psychologie osobnosti: obor v pohybu*. 5. rozšířené vydání, Praha: Grada, 2007. 200 s. ISBN 978-80-247-1174-4
23. SMOLÍK, J. *Subkultury mládeže*. 1. vydání, Praha: Grada, 2010. 288 s. ISBN: 978-80-247-2907-7
24. TUMA, M. *Tvorivé procesy člověka*. 1.vydání, Banská Bystrica: Litomont, 2001. 423 s. ISBN 80-88994-08-X
25. VÁGNEROVÁ, M. *Základy psychologie*. 1. vydání. Praha: Karolinum, 2005. 355 s. ISBN 80-246-0841-3
26. ŽENKA, O. *Motivační faktory při tvorbě graffiti*. Brno, 2004. 80 s. FSS MU. Klauzurní práce

Jiné zdroje:

27. ČERNOUŠEK, M. *Graffiti - řeč prázdných duší*. Dostupné z WWW : <http://www.vesmir.cz/clanek/graffiti-rec-prazdnych-dusi>
28. HOLIŠ, M. *Terénní sociální práce se členy graffiti subkultury*. Kontaktní práce, 2011. 359 s. ISBN 978-80-254-4001-8 dostupné z: <http://www.specialnipedagogika.cz/socius/data/532.pdf>
29. Varianty.cz- *Charakteristika subkultur* [online]. C2005. Poslední aktualizace 9.2.2009 [cit. 11.4.2011]. Dostupné na WWW : http://www.varianty.cz/cdrom/podkapitoly2/09_subkultury/IKV2_09_02_charakteristika_subkultur.pdf

Klíčová slova

- subkultura
- graffiti
- motivace
- tvořivost
- vandalismus
- sprejství

Přílohy

Výtvary respondentů

a) Legální tvorba

b) Ilegální

Rozhovor s respondenty – pokládané otázky:

- 1) Kolik ti bylo, když jsi začínal? (popiš začátky)
- 2) Kde jsi bral informace o graffiti.
- 3) Pomáhal ti někdo v začátcích, nebo jsi byl spíše samouk? (tvůj vzor?)
- 4) Jak jsi se dostal mezi writery? Do crew?
- 5) Preferuješ práci ve skupině, nebo radši tvoříš sám?
- 6) Co tě na graffiti nejvíc láká?
- 7) Jaké pocity ti tvorba dává?
- 8) Jakým způsobem tě to naplňuje? Emoce spojené s tvorbou?
- 9) Co pro tebe znamená legální tvorba a co ilegální? Co preferuješ a proč?
- 10) Neztrácí graffiti své kouzlo při legálním tvoření?
- 11) Jak vybíráš místo? (při ilegálním malování)
- 12) Kam by ses zařadil: začínám- na vrcholu- doznívá to- mám pauzu
- 13) Co podle tebe graffiti vyjadřuje?
- 14) Kolik času věnuješ graffiti? (nejen samotná tvorba)
- 15) Co považuješ za svůj největší graffiti úspěch? Jestliže podle tebe ještě žádný nenastal, co je tvým cílem?
- 16) Máš zkušenosti s tvořením pod vlivem návykové látky?
- 17) Jaké máš další zájmy? Co tě baví?
- 18) Pokud o tom tvá rodina (příteklyně) ví, jaký na to mají pohled?
- 19) Měl jsi někdy problémy s policií? Co říkáš na postihy?
- 20) Vyplatí se riskovat?

Krátký dotazník k doplňkovému výzkumu:

V rámci zpracování bakalářské práce, bych Vás chtěla požádat o vyplnění tohoto krátkého dotazníku. Děkuji Michaela

Graffiti je rozporuplný fenomén dnešní doby. Malování na zakázaných plochách naše legislativa považuje za trestný čin. Přesto by bylo velmi zjednodušující říct, že se jedná o vandaly, kteří jen ničí cizí majetek. Mnozí z nich svou tvorbou rozvíjejí vlastní tvořivý potenciál, ožívují šedivé město a podněcují konzumní společnost k zamyšlení a své okolí rádi šokují. Jaký je Váš názor na graffiti?

Váš věk:

Pohlaví: -žena -muž (zakroužkujte)

Z následujících možností vyberte jednu, která je podle Vás nejvýstižnější.

1) Co je podle Vás graffiti?

- vandalismus
- umění
- trend mladých
- jiná odpověď

.....
.....
.....

2) Jaký máte názor na graffiti tvorbu?

- líbí se mi
- spíše se mi líbí
- spíše se mi nelíbí
- nelíbí se mi
- nevím

3) Kde se Vám graffiti tvorba líbí?

- nelíbí se mi vůbec
- v ulicích
- na dopravních prostředcích (vlak, metro, aj.)
- na povolených plochách
- jiná místa:

.....
.....
.....

Co si myslíte, že svým tvořením tyto lidé vyjadřují? (napište prosím 2 věty)

.....
.....
.....
.....

4) Shlédli jste někdy film, nebo dokument o graffiti?

- ne (děkuji, tímto pro Vás dotazník končí)

- ano

O jaký film, dokument se jednalo?

Změnilo to Váš názor na graffiti tvorbu? - ano -ne